

Små folkebibliotekers rolle i lokalsamfundet

- en antropologisk undersøgelse

Af: Nana Vaaben

Forskningsledelse: Esther Fihl

Assistent: Louise Sylvest Vestergaard

Forord

Denne rapport er et led i Bibliotekarforbundets projekt om "de små biblioteker", der er iværksat på baggrund af biblioteksloven fra 2000 og på baggrund af de seneste års reduktion af antallet af filialer og mindre biblioteker. Denne udvikling har givet anledning til bekymring for, om bibliotekslandkortet i fremtiden vil domineres af store centrale enheder¹.

Om dette mulige fremtidsscenario er godt eller skidt er umuligt at afgøre, med mindre man kender de små folkebibliotekers betydning i lokalsamfundene. Derfor har Bibliotekarforbundet bestilt en uvildig antropologisk undersøgelse, og det er den, der nu munder ud i nærværende rapport. Rapporten sigter ikke mod en stillingtagen til ovennævnte situation, men vil udelukkende beskrive den sociale og kulturelle betydning, to udvalgte små folkebiblioteker har for lokalsamfundene.

Undersøgelsen er kvalitativ og bygger på antropologisk feltarbejde og interviews foretaget i to små kommuner – hhv. Præstø Kommune på Sydsjælland og Egvad Kommune i Vestjylland. Begge kommuner er udvalgt af undertegnede cand. scient. anth. Nana Vaaben, der ligeledes i samarbejde med BA. scient. anth. Louise Vestergaard har gennemført feltarbejdet. Dr.phil Esther Fihl har fungeret som forskningsleder på projektet. Begge de udvalgte kommuner har under 10 000 indbyggere, hvilket var det af Bibliotekarforbundet vedtagne kriterium for, at de kunne betragtes som "små kommuner".

Slutteligt vil jeg gerne rette en stor tak til personalet på de to biblioteker for deres samarbejde og imødekommenhed i forbindelse med feltarbejde og rapportskrivning. Desuden vil jeg takke de foreningsformænd, lånere og andre borgere, der enten velvilligt stillede op til interviews eller satte tid af til en uformel snak om biblioteksbrug og lokalsamfund. Og endelig tak til både ledelse, lærere og 3. og 8. klasses elever på Abildhøjskolen og Tarm Skole i forbindelse med gennemførelsen af gruppeinterviews og spørgeskemaundersøgelser.

Københavns Universitet
Nana Vaaben
August 2003

¹ <http://www.bf.dk/pol/smaabiblioteker/>

Indhold

FORORD	1
KAPITEL 1 - FORMÅL.....	3
PRÆSENTATION AF DE TO KOMMUNER	4
KAPITEL 2 – HVAD ER LOKALSAMFUND?	8
DET IDEELLE LOKALSAMFUND	10
<i>Opdragelse og oplysning</i>	10
<i>Det nære fællesskab</i>	11
LOKALSAMFUND TIL FORHANDLING	14
KAPITEL 3 – SOCIALE NETVÆRK	16
BIBLIOTEKET SOM LINK TIL ABSTRAKTE FÆLLESSKABER	16
BOGDEPOTET SOM LOKALT SAMLINGSPUNKT	17
BOGBUSSEN SOM TILBAGEVENDENDE BEGIVENHED.....	19
OPSUMMERING AF SOCIALE NETVÆRK	21
KAPITEL 4 – KULTURELLE ROLLER	22
KULTURELLE BEGIVENHEDER SOM RITUALER	22
BIBLIOTEKETS FORHOLD TIL FORENINGERNE	24
KULTUR OG SYNLIGHED	26
DEN LOKALE FORANKRING AF STØRRE PROJEKTER	28
OPSUMMERING AF KULTURELLE ROLLER	31
KAPITEL 5 – HISTORIE OG TILKNYTNING	32
LOKALHISTORISK ARBEJDE I KOMMUNERNE.....	32
LOKALHISTORIE I EN GLOBALISERET VERDEN	33
KONKLUSION.....	37
LITTERATUR.....	39

Kapitel 1 - Formål

Undersøgelsens formål er at forstå de to lokale folkebibliotekers betydning for lokalsamfundene. Hvad der specifikt menes med ordet lokalsamfund, vender jeg tilbage til lidt senere, men som udgangspunkt er det vigtigt at understrege, at det, der tilstræbes, er en forståelse af, *hvordan borgerne oplever deres lokalsamfund, og hvilken betydning folkebibliotekerne har for denne oplevelse.*

For netop at få indblik i borgernes egne (og naturligvis forskelligartede) oplevelser af deres lokalsamfund, er der valgt en kvalitativ tilgang i undersøgelsen. Det vil sige, at borgerne bl.a. er blevet bedt om *med egne ord* at beskrive deres lokalsamfund, som de oplever det; at fortælle om både positive og negative sider af det; og naturligvis er de også blevet bedt om at fortælle om både, hvad biblioteket betyder for dem selv personligt, og om, hvad de mener, biblioteket betyder for lokalsamfundet².

Interviews med et sådant fokus giver et delvist svar på undersøgelsens hovedspørgsmål. Men det er ikke et fyldestgørende svar, idet mange af bibliotekernes arbejdsområder ikke er umiddelbart synlige for borgerne. Undersøgelsen viste bl.a., at mange borgere næsten udelukkende omtaler biblioteket som et sted, man låner bøger, og at de stort set ikke nævner bibliotekernes arbejde med fx at afholde eller deltage i kulturelle arrangementer og projekter (som ikke nødvendigvis foregår på biblioteket), at skabe og opretholde kontakter mellem forskellige foreninger, eller at bistå de lokalhistoriske foreninger i deres arbejde med at skabe fornemmelsen af en fælles fortid og rodfæstethed i egnen.

Netop fornemmelsen af at have en fælles fortid, som er bundet til stedet, og at være en del af et fællesskab med et rigt og aktivt foreningsliv blev nævnt igen og igen af borgerne, når de karakteriserede "det gode lokalsamfund". Og af den grund er det interessant at undersøge folkebibliotekernes rolle i disse sammenhænge – også selvom borgerne måske ikke selv er opmærksomme på, at bibliotekerne indgår i de processer, som er med til at skabe og vedligeholde borgernes fornemmelse af at bo i et aktivt og lokalt forankret fællesskab.

Derfor er der ud over interviews med borgere (både lånere og ikke-lånere) lavet en række interviews med bibliotekernes personale for at få indblik i mindre synlige roller, biblioteket

² Rent praktisk er borgernes holdninger til lokalsamfundet og bibliotekernes betydning herfor blevet undersøgt på baggrund af interviews med udvalgte borgere, deltagerobservation og snak med besøgende på bibliotekerne og rundt omkring i byen, samt spørgeskemaer og gruppe-interviews med en række skoleklasser. Der er tilstræbt størst mulig forskellighed, hvad angår køn, alder og beskæftigelse.

spiller i lokalsamfundet. Stadig er fokus dog rettet mod at begribe, hvilken betydning dette har for borgernes oplevelse af deres lokalsamfund.

Det er imidlertid nødvendigt at indskrænke fokus for undersøgelsen yderligere. Bibliotekets betydning for oplevelsen af lokalsamfund kan naturligvis udvides i det uendelige, hvis man eksempelvis medtænker at ændrede udgifter til biblioteksdriften kan betyde økonomiske justeringer andre steder i kommunen, hvilket også indvirker på borgernes oplevelse af lokalsamfundet. Og her går grænsen for undersøgelsen. Det er ikke rapportens sigte at foretage vurderinger af sådanne økonomiske prioriteringer. Fokus i rapporten vil være at nå til en velunderbygget forståelse af de *sociale* og *kulturelle* betydninger, som de små folkebiblioteker har for borgernes oplevelse af deres lokalsamfund.

Ydermere er det vigtigt fra starten at understrege, at rapporten omhandler de sociale og kulturelle roller, som bibliotekerne spiller *i kraft af netop at være selvstændige lokale folkebiblioteker*, og ikke erstattet med filialer, depoter, bogbusdrift eller andet. Derfor fokuserer rapporten ikke på, hvorvidt bibliotekerne er i stand til at levere efterspurgte materialer til borgerne, idet de samme services (hvis der foretages ændringer i strukturen) vil blive udfyldt af andre ordninger. Praktisk talt alle de adspurgte borgere i denne undersøgelse var meget tilfredse med deres lokale biblioteks materialeudbud og effektivitet med hensyn til at skaffe materiale andre steder fra, men hvorvidt andre ordninger i små kommuner fungerer dårligere eller bedre i forhold til borgernes adgang til ønsket materiale, er jeg ikke i stand til at bedømme på baggrund af denne undersøgelse. Noget sådant kræver en sammenligning mellem forskellige former for biblioteksudbud. Det, som denne rapport har som formål, er derimod at give en bred indsigt i, hvordan små folkebiblioteker i kraft af at være selvstændige folkebiblioteker fungerer i en række forskellige sammenhænge i lokalsamfundet, og således kan rapporten være med til at belyse nogle af de mere upåagtede roller, som bibliotekerne udfylder lokalt.

Præsentation af de to kommuner

Præstø Kommune ligger i Storstrøms Amt på Sydsjælland ud mod Præstø Fjord. Kommunen har ca. 7500 indbyggere og består ud over selve Præstø by af nogle mindre landsbyer, hvoraf Bårse på ca. 1000 indbyggere er den største. Ca. 3600 af borgerne bor inde i Præstø og de resterende 2700 i kommunens landdistrikter³.

Præstø by er en gammel købstad, og både den gamle bydel, havnen og naturen omkring byen tjener som trækplaster for såvel tilflyttere som turister⁴. Dette år fyldte købstaden 600 år, og i den anledning var der lagt an til stort festivitas med regentbesøg, og denne begivenhed var på de flestes borgeres læber, mange måneder inden den fandt sted.

”Præstø Kommune skal være det bedste sted at bo i Sydsjælland for aktive mennesker”, er kommunens motto, og for at holde styr på, om det nu også opfyldes, har kommunen

³ Tallene er fra 2003 og er fundet på www.statistikbanken.dk i tabellen BEF4A.

⁴ Mundtlige oplysninger fra byens ejendomsmæglere, interviewpersoner samt diverse brochurer og turistguider.

både i 1996 og i 1999 været med i en undersøgelse af borgernes syn på kommunen⁵. Og generelt er borgerne i følge disse rapporter ret tilfredse med at bo, hvor de bor.

Især landsbyerne er gode til at etablere fællesskaber omkring diverse projekter og samlingspunkter. De opretholder egne forsamlingshuse, kæmper for at beholde skoler, få bygget haller osv. Og selvom hverken hallerne eller forsamlingshusene på nogen måde forekommer prangende, er det nok til at samle folk omkring det fælles.

Også inde i selve Præstø er der stor stolthed omkring byen – for de flestes vedkommende. Købstadsjubilæet, livet på havnen om sommeren, naturen, den gamle bydel, de mange foreninger og aktiviteter, handelslivet, og Herregården Nysø var blandt de aspekter folk ofte refererede til, når byen skulle beskrives fra den lyse side. Andre mente, at Præstø i lighed med de omgivende landsbyer var gudsforladte flækker, hvor intet som helst interessant skete, eller hvor intet længere var så godt, som det engang var.

Kommunens bibliotek ligger i Præstø by og har åbent 26 timer ugentligt, fortrinsvis om eftermiddagen, samt 2 hverdagsaftener og lørdag formiddag (sept.-maj incl.) Tidligere lå der også en filial i landsbyen Bårse, men på grund af besparelser skulle den i 1995 lukkes. Bårseboerne protesterede, og det endte med, at filialen blev omdannet til det nuværende Bårse Bogdepot, som drives frivilligt af et ægtepar i landsbyen. Bogdepotet har åbent 3½ time om ugen og får støtte fra Præstø bibliotek og kommunen. Ud over at virke som bogdepot med udlån og kaffeservering har stedet skiftende udstillinger, en ikke særlig besøgt PC-café, og fungerer som en form for samlingspunkt for landsbyboerne.

Der er ikke særlig mange uddannelsesinstitutioner i kommunen. Ud over folkeskolerne, som selv har skolebiblioteker, er der kun en japansk skole, som biblioteket ikke har nogen særlig kontakt til. Der er dog en række særlige ordninger for bestemte grupper i kommunen: Folkeskoleklasser og daginstitutioner har mulighed for at benytte biblioteket uden for åbningstiderne, de praktiserende læger kan låne bøger til brug i venteværelset, ældrecentret Aggerhus får hver måned besøg af en bibliotekar, der sørger for fornyelser på stedets bogreol, og biblioteket har ligeledes en "bogen-kommer-ordning" for borgere, der ikke har mulighed for selv at gå på biblioteket.

Biblioteket i Præstø har en normering på 4.4⁶, hvilket betyder at der er ansat to bibliotekarer, to biblioteksassistenter og en medhjælper i skånejob. Af de ansatte er kun den ledende bibliotekar ansat på fuld tid. De øvrige har arbejdsuger på ca. 30 timer. Udlånet er på ca. 79 000/år, hvilket vil sige, at hver Præstøborger i snit låner 10,6 emner om året, og dette koster omkring 332 kroner pr indbygger.

Biblioteket er temmelig trængt økonomisk og har flere år i træk skullet skære i budgettet. Personalet forsøger at spare på områder, der ikke går ud over selve biblioteksdriften: EI-

⁵ Borgernes syn på Præstø Kommune 2. Analyserapport udarbejdet for Præstø Kommune af KMD Dialog, December 1999. Undersøgelseskonceptet *Borgernes syn på kommunen* er udviklet i samarbejde med 7 pilotkommuner samt samfundsforskere fra Aalborg Universitet. Rapporten ligger tilgængeligt på internettet på adressen: <http://www.praesto.dk/rapport/samport1.htm>

⁶ Denne normering indbefatter det nævnte skånejob, der er beregnet som en fuldtidsstilling. Den reelle arbejdstid er dog mindre og stillingen forventes i øvrigt at blive "nedlagt". Således er den angivne normering faktisk på flere måder misvisende høj.

og varmeudgifterne minimeres, møbler købes på loppemarkedet og betrækkes om af nogle af de ansatte, voksenlitteratur købes som paperback og forsynes med plasticomslag, kasserede bøger sælges, og for at undgå for mange dyre nyanskaffelser af lydbøger forsøger biblioteket at bytte med andre biblioteker osv. Det kniber for de ansatte at få tid til at involvere sig i projekter og arrangementer, skønt de bestræber sig på være med i det omfang, det er muligt.

Endelig bør det nævnes, at bibliotekets leder fungerer som ansvarshavende redaktør af kommunens hjemmeside – et hverv, der i perioder fylder temmelig meget mere end de 4 timer ugentligt, der er fra kommunens side er afsat til formålet.

Egvad Kommune ligger i Vestjylland ud mod Ringkøbing Fjord og har ca. 9600 indbyggere. Heraf bor godt halvdelen i Tarm og resten i de omkringliggende sogne⁷. Ud over Tarm er der i kommunen ca. 10 små landsbyer, som typisk har 2-300 indbyggere⁸. De fordeler sig over kommunens ca. 37.500 ha og kommunen er således ret spredt befolket (til sammenligning bor folk i Præstø Kommune næsten tre gange så tæt).

Den største by er Tarm, der er opstået som stationsby, men stationen er efterhånden reduceret til et trinbræt, og billetter skal købes i en automat eller på turistkontoret. Men bortset fra dette, er det slet ikke alle kommunens indbyggere, der føler speciel tilknytning til Tarm. Den vestlige del af kommunen orienterer sig fx hellere mod Nørre Nebel, og Tarm kan således ikke siges at fungere som kommunens samlingspunkt. I det hele taget er det, som lederen af biblioteket udtrykker det, svært at holde sammen på en så spredt kommune.

I Egvad Kommune er der mig bekendt ikke lavet undersøgelser af borgertilfredsheden⁹, men de mennesker, jeg interviewede eller talte med i løbet af undersøgelsen virkede generelt meget tilfredse med at bo i kommunen. Blandt andet fremhævede mange det blomstrende foreningsliv, en stor social indsats baseret på frivillig arbejdskraft, en vifte af kulturelle begivenheder, samt i lighed med Præstø Kommune de naturskønne omgivelser. Ud over gymnasiet og sygehuset, som har ligget der længe, brystede mange borgere i kommunen sig også af et nyligt opført teater- og musikhus i landsbyen Vostrup. Huset har tilknytning til den nærliggende musik- og teaterefterskole, men bruges også i en lang række andre sammenhænge, og lokalerne bookes gennem biblioteket.

De små landsbyer er alle mere eller mindre trængte med hensyn til vigende handelsliv og skoler, som af beboerne frygtes på sigt at stå til lukning i forbindelse med den nyligt vedtagne ændring af skolestrukturen i kommunen, hvor syvende klasserne fra de små skoler flyttes ind og samles i Tarm. Også inde i Tarm har butikkerne svære tider. Mange borgere handler i fx den lidt større naboby, Skjern, der ligger umiddelbart på den anden side af den efterhånden landskendte Skjern Å, der for nyligt fik sit bugtede løb genetableret, efter at det i 1960'erne var blevet rettet ud.

⁷ Tallene er fra 2003 og er fundet på www.statistikbanken.dk i tabellen BEF4A.

⁸ undtaget er landsbyen Hemmet, som har 378 indbyggere.

⁹ Jeg har kontaktet kommunen, og de kendte ikke til nogen undersøgelser af den art. Lederen af biblioteket, Dorthe Rosenkjær mente heller ikke at der eksisterer en sådan.

Både i Tarm og i de små landsbyer er der stor stolthed om og engagement i det lokale – særligt når skolen eller den eneste butik er ved at dreje nøglen om, stimler folk sammen for at bakke op. Skrækeksemplet, Lønborg, som de øvrige landsbyer nervøst skeler til, lukkede for tre år siden efter nogle mislykkede redningsforsøg sin Brugs. Det eneste handelsliv, der nu er at finde i landsbyen er en genbrugsbutik, der åbnede i de selv samme lokaler, og som drives af frivillige fra Spejderkorpset og Soldatermissionen, samt en nystartet café, hvis ejer ikke regner med at tjene noget på foretagendet, og som i øvrigt kun holder åbent i weekenden.

Kommunens hovedbibliotek ligger i Tarm, og resten af kommunen betjenes ved hjælp af bogbussen. Biblioteket har åbent alle hverdage, i alt 37 timer om ugen, og i vinterhalvåret desuden tre timer hver søndag eftermiddag, og bogbussen kører 24 timer om ugen. Biblioteket betjener derudover Vestjysk Gymnasium Tarm, Skjern Tekniske Skole samt Vestjysk Handelsskole og Handelsgymnasium Skjern. De to sidstnævnte skoler ligger i Skjern. Denne ordning på tværs af kommunegrænser er kommet i stand, fordi Egvad Bibliotek i modsætning til Skjern Bibliotek havde mulighed for at opnormere deltidsstillinger, da skolerne i 1998 ønskede at indgå betjeningsoverenskomster. Ordningen fungerer fint, og samarbejdet mellem bibliotekerne i Tarm og Skjern er i øvrigt under udbygning.

Egvad Bibliotek og kommunens skolebiblioteker har et tæt samarbejde om bibliotekssystem og klargøring, og bibliotekerne har fælles base kun opdelt i delbaser. Indkøb, registrering og klargøring af skolebibliotekernes materialer forgår på Egvad Bibliotek, og varetages af en medarbejder, der er ansat på både skole- og folkebibliotek. Daginstitutionerne har depotordninger og bliver betjent med bogbussen, dagplejemødre har mulighed for at få længere lånetid end andre lånere, plejehjemmene har depotordninger, og endelig har kommunen en del efterskoler, som biblioteket betjener med bogbussen.

Biblioteket har en normering på 8.75 årsværk, der er fordelt på 5 bibliotekarer, 3 biblioteksassistenter, en teknisk medarbejder og bogbuschauffør, som "deles med en børnehave" og en medarbejder i fleksjob. Biblioteket har et udlån på 127 000 pr år, hvilket svarer til 13.2 bøger pr indbygger, og budgettet er på 494 kr. pr. indbygger. Egvad bibliotek har således både langt flere ressourcer og større udlån end Præstø bibliotek – også når man regner tallene ud pr. indbygger. Der er dog også en meget større åbningstid at passe – både på selve Egvad Bibliotek, i bogbussen og på ungdomsuddannelsernes biblioteker. Men også i Egvad, er der sparetider. For nylig blev normeringen af bibliotekartimer på gymnasiet fx næsten halveret, hvilket undrer bibliotekarerne, da projektarbejde med tilhørende litteratursøgning jo netop i stigende grad er kommet i fokus i undervisningen. Men frem for kun at tænke i besparelser, forsøger de ansatte på Egvad Bibliotek dog også at gå nye veje ved i høj grad at involvere sig i projekter, der ofte har midler fra fx Biblioteksstyrelsen tilknyttet.

Kapitel 2 – Hvad er lokalsamfund?

Hvordan afgrænser man egentlig et lokalsamfund, og hvem er de lokale? Kan man umiddelbart sidestille en kommune med et lokalsamfund? Tæller pendlere og tilflyttere med? Og hvor længe skal man egentlig have boet i et område for at kvalificere som lokal?

Man kan hurtigt blive fanget i et væld af den slags spørgsmål, og man kan gøre sig alle mulige anstrengelser for at få opsat klare retningslinier for, hvornår noget eller nogen hører med til lokalsamfundet, og hvornår de falder udenfor. Det kan man i hvert fald, hvis man udelukkende betragter lokalsamfund som et klart afgrænset *sted* med en tilhørende og lige så afgrænset gruppe mennesker.

Der er imidlertid en række grunde til, at lokalsamfund i denne rapport *ikke* vil blive betragtet som bestemt gruppe mennesker på et bestemt sted, der kan afgrænses klart analytisk.

For det første er mobiliteten så høj, at det vil være aldeles misvisende at basere undersøgelsen på det tidligere så udbredte, men meget kritisable kultursyn, hvor man antager, at der til et bestemt landområde hører et bestemt folk og en bestemt kultur. Hvis man baserede undersøgelsen på en sådan statisk kulturopfattelse, ville tilflyttere og pendlere blive sorteret fra, og man ville stå tilbage med en mindre forsamling af ”indfødte lokale”, der ikke på nogen måde var repræsentative for det omskiftelige og sammensatte fællesskab, som kendetegner livet i mange mindre byer. Ud over mobiliteten, betyder kommunikation og medier selvfølgelig også, at folk i Egvad og Præstø kommuner i lighed med så mange andre moderne mennesker, forholder sig til personer og begivenheder på helt andre steder, end de selv befinder sig - og også dette taler imod analytisk at betragte lokalsamfundet som en isoleret størrelse, der fungerer på helt egne præmisser som en social og kulturel ø i verden.

For det andet er det selvfølgelig ikke nogen naturlov, at tilhørsforhold følger kommunegrænserne, faktisk var der i undersøgelsen en del problemer med at få borgerne til at pege på noget særligt, der bandt deres kommune sammen i et specifikt kommunalt fællesskab. Tværtimod var der ofte tale om, at forholdet mellem forskellige byer og landsbyer indenfor kommunen til tider kunne være noget anstrengt, ligesom mange følte større tilknytning til en by udenfor kommunen end til andre byer inde i kommunen. Når folk beskrev deres lokalsamfund, refererede de heller ikke til det samme. Folk, som boede det samme sted, kunne sagtens have forskellige opfattelser af, hvad der var deres lokalsamfund. Og selv den samme person kunne i én sammenhæng sætte lighedstegn mellem landsbyen og lokalsamfundet og i en anden sammenhæng beskrive en begivenhed i den anden ende af amtet som hans eller hendes lokale kultur. At oplevelsen

af lokalsamfund var så omskiftelig peger ligeledes på umuligheden af at betragte det som noget, der kan afgrænses klart geografisk og kulturelt.

Og endelig, for det tredje, blev det, der fremstilledes som lokalt, praktisk talt altid enten eksplicit eller implicit holdt op mod noget, der *ikke* var lokalt. Et lokalsamfund eller et fællesskab blev sjældent beskrevet i sig selv, men langt oftere gennem en række forhold til andre fællesskaber. Landsbyerne blev ofte beskrevet som underprivilegerede i forhold til en større by i kommunen, eller som havende et tættere og mere intimt fællesskab end de større og mere anonyme storbyer. Nabobyer blev i nogle tilfælde beskrevet som værende nærmest i konkurrence med hinanden, mens de i andre tilfælde blev betragtet under ét og kontrasteret til et tredje sted. Man må således holde sig for øje, at lokalsamfund ikke opleves i sig selv, men opleves som *en relation* mellem noget, der i en bestemt situation virker lokalt og noget andet, som virker fremmed eller anderledes eller fjernt. Hvad der blev betragtet som lokalt var således ikke bare særdeles omskifteligt, men også noget der hele tiden blev defineret *i forhold til omverden*.

Af disse grunde vil lokalsamfund i denne rapport ikke blive betragtet som en klar og afgrænset helhed, som "findes derude". De forskelligartede og omskiftelige opfattelser af, hvad der er lokalt, peger i stedet på, at man må opfatte lokalsamfund, som noget subjektivt - som noget der erfares og opleves forskelligt af forskellige mennesker i forskellige sammenhænge. Lokalsamfund vil altså ikke blive betragtet som noget, der "er der", men som noget der *skabes* processuelt i relationer mellem mennesker, og som hele tiden forhandles og ændres.

Denne analytiske tilgang er helt i overensstemmelse med nyere samfundsvidenskabelige teorier om senmoderne identitetsskabelse. Folk taler om og tænker over deres selv og deres tilhørsforhold, og det er bl.a. gennem sådanne fortællinger og refleksioner, at fornemmelsen af en sammenhængende identitet skabes¹⁰. Dette sker bestemt ikke i isolation, men i relationer til andre mennesker og i relation til de kulturelle normer, vi har som fælles referencer¹¹. Man kan fx ikke slippe afsted med at fortælle om sig selv på en hvilken som helst måde. Man må afpasse sin fortælling efter, hvad andre i en given social og kulturel sammenhæng vil anerkende som en ordentlig selvfortælling.

På samme måde forholder det sig med skabelsen af "lokalsamfund" eller "lokal identitet". Heller ikke en hvilken som helst fortælling om lokalsamfundet kan gå an, men vil være under indflydelse af andres syn på sagen. Hvad der opfattes som lokalsamfund, vil således til dels være påvirket af, hvilke kulturelle normer vi har om sådanne størrelser.

¹⁰ Sociologen Anthony Giddens beskriver eksempelvis, hvordan senmoderniteten er gennemsyret af refleksivitet, og hvordan selv-identiteten netop skabes gennem den kontinuerlige reflektion over sig selv. Institutionerne har i følge Giddens en meget stor indflydelse på dette – en indflydelse, der når helt ind i den private sfære og påvirker vore opfattelser af noget så personligt som parforhold, venskaber, krop og selv (Giddens 1999). Michael Jackson, som er antropolog, vægter ikke skabelsen af selvidentiteten nær så højt som Giddens, men koncentrerer sig i stedet om at forstå, hvordan enkeltpersoner forholder sig til det fælles, og det sker i følge Jackson ofte gennem fortællinger, hvor netop dette forhold behandles og formidles til andre (Jackson 2002). Til trods for den forskellige vægtning er de to teoretikers tilgange i høj grad mulige at kombinere. De er fx rørende enige om, at identiteter skabes i relationer til andre mennesker, at de skabes refleksivt og gennem fortællinger.

¹¹ (Jackson 1998:9)

Derfor vil lokalsamfund i denne rapport blive opfattet som en oplevelse af tilknytning, der *skabes* i tale, tanke og handling i et virvar af relationer mellem mennesker, institutioner og kulturelle ideer. Målet med det følgende er derfor at undersøge, hvilken rolle de små biblioteker spiller i skabelsen, opretholdelsen og forhandlingen af sådanne oplevede tilhørsforhold.

Det ideelle lokalsamfund

Som nævnt ovenfor, skabes oplevelsen af lokalsamfund i relationer mellem mennesker, institutioner og kulturelle ideer, og det er netop de kulturelle ideer om lokalsamfund, jeg nu vil stille skarpt på. Borgerne i Præstø og Egvad kommuner blev i løbet af feltarbejdet både bedt om at beskrive deres lokalsamfund og om at forklare, hvad der for dem var et godt lokalsamfund. I den forbindelse blev det klart, at der var to typer af fællesskaber, som af borgerne blev brugt som "ideal-modeller" eller "skabeloner", og deres konkrete lokalsamfund blev holdt op mod disse idealer, når det skulle beskrives. I det følgende vil jeg kort redegøre for, hvordan disse ideal-fællesskaber blev beskrevet af borgerne. Den ene form har en tydelig parallel til oplysningsfilosofi, mens den anden er mere at ligne med romantikkens tankegang.

Opdragelse og oplysning

"Biblioteket? – jeg kommer der desværre ikke så ofte, som jeg måske burde!" Sådan lød den første reaktion fra en stor del af de borgere, der i undersøgelsen blev spurgt om deres forhold til det lokale folkebibliotek. Den næsten undskyldende betoning var tydelig, og mange tilføjede, at det skam ikke var et spørgsmål om manglende vilje eller om utilfredshed med biblioteket, og selv de mennesker, der aldrig eller kun sjældent kom på biblioteket, var overbeviste om bibliotekets centrale rolle i lokalsamfundet. Om ikke andet var det jo nødvendigt at have biblioteker af hensyn til børnene, forklarede mange. I det hele taget var det tydeligt, at især de voksne var meget interesseret i, at børnene kom på biblioteket – også selvom de kun sjældent *selv* kom der. Og det er bestemt ikke nogen dårlig ide at se på børneopdragelse, hvis man vil have indblik i et samfunds værdier, da forældre og andre "opdragere" som oftest gør sig store anstrengelser for netop at give idealer og værdier videre til børnene – også selvom de evt. ikke selv lever efter dem.

Begge biblioteker havde da også særlige ordninger for fx dagplejemødre, der ofte kom på biblioteket med en flok unger. Dels var det, som nogle af dagplejemødrene forklarede, et rart udflugtsmål på en regnvejrsdag, men derudover var det også et forsøg på fra en tidlig alder at lære børnene, "hvordan man går på biblioteket".

Der var også ordninger for skolebørn, som kunne komme på visit med klassen, og ligeledes var der en del forældre, som kom på biblioteket sammen med deres børn – igen med den slet skjulte hensigt at få sønnen eller datteren til at interessere sig for biblioteker, bøger og læsning. At børnene så som regel på et tidspunkt begyndte at foretrække computere og play-station i stedet for bøger, ærgrede en del forældre, der mente at læsning og fordybelse var bedre og sundere.

Denne holdning afspejles også i nogle af de projekter, som de to biblioteker har været involveret i på det seneste. I Egvad Kommune har både projekt "læselyst" og projekt "lyst til læsning" haft de eksplicite mål at give børnene lyst til at læse og opdage bøgernes verden¹². Ligeledes har Præstø Bibliotek i sommerferien lavet en konkurrence ved navn "sommerbogen", hvor børn ved at læse tre bøger og skrive, hvad de handlede om, og hvad de syntes om dem, kunne vinde bøger eller biografbilletter. Børnene tilskyndes således fra flere forskellige sider til at blive læsende mennesker, og blandt de voksne var der stor enighed om, at læsning og bøger er godt og sundt. Biblioteket er en vigtig aktør i opretholdelsen og udbredelsen af denne holdning.

Med hensyn til børns og unges elektroniske medieforbrug var holdningerne langt mindre entydige. Mens nogle voksne mente, at børn og unge blot havde en anden tilgang til informationssøgning, mente andre, at internet-surfing, chat-room-besøg, og play-stationspil var aktiviteter, der skulle begrænses til fordel for mere fordybende, dannende og ufarlige aktiviteter. Jeg skal afstå fra at tage stilling i debatten om, hvorvidt fx computerbrug er godt eller skidt for børn og unge, men nøjes med at slå fast, at de fleste voksne faktisk var positive overfor børnenes internetbrug, hvis der var tale om informationssøgning. Dette afspejledes også i bibliotekernes regler for brug af stedets computere, idet begge biblioteker havde en computer, som var forbeholdt søgning i biblioteksbaseerne. Til trods for at bibliotekerne således tilbyder både play-stationspil, videoer og forholdsvis ucensureret internetadgang, fremstår de alligevel som repræsentanter for en udbredt holdning, der favoriserer informations- og videnssøgning, fordybelse og forståelse over tidsslugende og "farlig" underholdning.

Når børnene opdrages til at gå på biblioteket, vil jeg derfor mene at dette hænger sammen med borgernes opfattelse af biblioteket som et dannende sted. Ikke nødvendigvis forstået som et sted, der udelukkende appellerer til eller støtter en "finkulturel" dannelse, men som et sted, der er med til at skabe borgere, der søger viden, fordybelse og forståelse.

Biblioteket fremstår således for borgerne som repræsentant for et ideal om oplyste og videbegærlige samfundsborgere. Og det var efter min bedømmelse dette ideal, som de adspurgte borgere forholdt sig til, når de med tydelig dårlig samvittighed indrømmede ikke at frekventere biblioteket "så ofte som de burde". Den flittige brug af ordet "burde" i forbindelse med biblioteksbrug kan således ses som et udtryk for, at borgerne opfatter biblioteksbrug som en af de moralske forpligtelser, man har i samfundet. Den ideelle samfundsborger er videbegærlig, udforskende, oplyst og velorienteret, og når borgerne udtrykte deres bekymring for, om biblioteket mon var ved at lukke, kan det ligeledes ses som en bekymring for at blive afskåret fra muligheden for at holde sig orienteret og få adgang til viden.

Det nære fællesskab

Der var imidlertid også en anden måde at beskrive det ideelle lokalsamfund på, nemlig som et spontant, frivilligt og intimt fællesskab, hvor folk kom hinanden ved, og hvor de nære, personlige og følelsesmæssige relationer var i centrum. Denne form for fællesskab blev som oftest især fremhævet i landsbyerne, og et godt eksempel på, hvordan idealet

¹² (Hejlsvig 2002: 6)

søges omsat til virkelighed finder man i Bårse, som måske af samme grund blev udnævnt til årets landsby 2002. Følgende bygger hovedsagelig på et interview, foretaget med Pia og Jørgen Frandsen under feltarbejdet. Pia og Jørgen står for driften af Bårse Bogdepot, men også på mange andre punkter er de blandt landsbyens ildsjæle.

I fortællingen om, hvordan fællesskabet fungerede i Bårse, lagde Pia stor vægt på, at det skulle være frivilligt at deltage. Hun fortalte videre, at mange kom helt af sig selv, når der var noget, der skulle gøres, og for at illustrere, hvad hun mente, refererede hun til den årlige blomsterplantning langs vejene, hvor borgerne med det samme tilbød deres hjælp uden først at konsultere kalender eller overveje, om det overhovedet passede dem. Bårseboerne blev således fremstillet som særdeles villige til at give en hånd med i det fælles, uden at det nødvendigvis passede ind i deres egne planer. Ægteparret fremhævede også, at alle, der havde lyst til det, kunne være med. Og netop at fællesskabet omfattede alle, eller i hvert fald mange, var også eksplicit angivet som en af grundene til, at Bårse blev udpeget til årets landsby¹³.

Ud over frivilligheden og rummeligheden lagde de også vægt på, at fællesskabet var spontant. Jørgen forklarede således, hvordan de kreative ideer opstod, og beskrev dem som "noget, der 'gror op', mens man sidder og snakker...". Man kan i denne sammenhæng og i andre lignende se, hvordan det blev fremhævet, at relationer og handlinger, opstod *spontant* mellem mennesker og ikke var noget pålagt, forpligtet og forventeligt. Når præsten eller menighedsrådet fremhævedes som gode initiativtagere, der gjorde et stort stykke arbejde, var det også netop det ikke-forventelige, der blev henvist til: børnearrangementer, kor m.v. Det var tydeligvis betragtet som en kvalitet ved fællesskabet, at der opstod spontane og uventede arrangementer, som var ud over det sædvanlige.

Men trods spontaniteten var der ingen tvivl om, at Pia og Jørgen lagde stor vægt på, at man som medlem af bårsefællesskabet havde moralske forpligtelser overfor andre mennesker. Fx var de meget triste over at erfare, at der i landsbyen havde været stor modstand mod oprettelsen af et behandlingssted for narkomaner. Som Pia forklarede, havde de lige fået prisen som årets landsby, og straks var der folk, som rynkede på næsen. Hun mente jo netop, at man som velfungerende landsby havde de bedste forudsætninger for at kunne rumme nogle mennesker med behov for hjælp og trygge rammer. Den ideelle landsby var efter hendes mening ikke et lukket selskab for de udvalgte, men et rummeligt fællesskab, hvor alle var velkomne, og hvor mennesker med meget overskud tog sig af dem med mindre overskud.

Pia og Jørgen Frandsen var som nævnt blandt de mennesker, der gjorde usædvanlig meget for at realisere dette ideelle lokalsamfund, men selve idealet om det hyggelige, rummelige og spontane fællesskab var de på ingen måde ene om. I lighed med mange andre borgere i både Præstø og Egvad kommuner, tegnede de et billede af det ideelle lokalsamfund som funderet på tætte mellem menneskelige relationer. Den form for relationer, der var i centrum, var de kærlige eller i hvert fald omsorgsfulde forhold til andre mennesker. De, der havde overskud ydede noget til fællesskabet, uden at der af den grund blev "ført regnskab" med, om andre bidrog lige så meget, og sådan skulle det helst

¹³ Oplysningerne stammer fra Bårses vægavis maj 2003

være. Havde Pia og Jørgen fx krævet løn for deres arbejde med bogdepotet, ville det have ændret deres relation til fællesskabet drastisk, og deres handlinger ville have været mindre i overensstemmelse med de idealer, de selv agiterede for.

Ferdinand Tönnies skelnede allerede for ca. 100 år siden mellem "gemeinschaft", der var et fællesskabsideal, modelleret over familien, og "gesellschaft", der i modsætning hertil var baseret på lige individer, der hver især handlede med egen vinding for øje. Den første form blev karakteriseret ved, at den stærke (den patriarkalske fader) ydede noget af kærlighed til resten af familien eller fællesskabet, og modsvarende følte de øvrige medlemmer (børnene og konen) respekt for ham. I gesellschaft derimod var der ikke tale om stærke og svage medlemmer, der følte kærlighed eller respekt overfor hinanden. Her var alle i princippet lige, og enhver blev motiveret til at yde noget for andre af tanken om at få noget igen. Det var således handel og regnskab mere end det var følelser, der var det organiserede princip. I følge Tönnies var "gemeinschaft" et fremherskende princip i små byer, mens "gesellschaft" var det i større sammenhænge, men han lagde stor vægt på, at der var tale om analytiske typificeringer, der ikke fandtes i deres rene former.

Det lokalsamfund, der i mange sammenhænge (men især i Bårse og flere andre landsbyer) blev beskrevet som "det gode lokalsamfund", havde mange lighedspunkter med Tönnies' beskrivelse af gemeninschaft. Motivet for at yde noget til det fælles skulle netop ikke være egen økonomisk vinding, men følelser overfor de øvrige medlemmer af fællesskabet. Og netop vægtningen af følelser som et centralt element i mellemmenneskelige relationer er i stigende grad blevet et udbredt ideal i det moderne Vesten.

At følelser er blevet af så afgørende betydning i Vesten, hænger i følge Colin Campbell sammen med den indflydelse, som romantikken havde på den vestlige tankegang. Med romantikken blev oplysningstidens personopfattelse udfordret, således at man ikke længere havde fokus på, hvordan mennesket skulle formes, afrettes og dannes for at blive en hæderlig *karakter*, men på at *selvet* hellere skulle befries for strammende regler og normer, så det kunne udfolde sig naturligt, frit og spontant¹⁴.

Men det er ikke kun i personopfattelsen, at romantikken har haft indflydelse. Måden at opfatte personer eller individer på er så central i menneskers tankegange, at en ændring af personopfattelsen som regel går hånd i hånd med en lang række ændringer af andre aspekter. Forholdet til andre mennesker er i senmoderniteten ligeledes meget præget af den romantiske tanke. Som James Carrier forklarer, betød romantikken bl.a. at følelser blev regnet for at være særdeles pålidelige kilder at støtte sig til, når mennesker skulle etablere forhold til andre. Det blev betragtet som moralsk set langt bedre at lytte til sine følelser end til sin fornuft, når man fx skulle indgå venskaber, idet mennesket blev betragtet som havende en medfødt evne til følelsesmæssigt at skelne mellem godt og ondt¹⁵. Parforhold og venskaber bygger stadig på ideen om spontane følelser snarere end om fornuft – dette i en sådan grad, at det for de fleste af os virker decideret amoralsk at indgå i et venskab eller et parforhold af fornuftige eller praktiske grunde¹⁶.

¹⁴ (Campbell 1983, 1992)

¹⁵ (Carrier 1999:25)

¹⁶ (Giddens 1994 og Carrier 1999)

Idealerne omkring det nære og følelsesmæssige lokalsamfund kan ses som endnu et eksempel på, at senmoderne mennesker søger at skabe romantisk inspirerede intimitetsfællesskaber, søger at skabe rødder, tilknytning og tiltro til noget andet, end den form for modernitet, som der i stigende grad hersker mistillid til. Det senmoderne menneske er i høj grad præget af tvivl – viden, sandheden, menneskets fremskridt er alt sammen noget, der kan stilles spørgsmålstegn ved¹⁷. Og frem for at have tiltro til fornuften, sætter mange i stedet deres lid til følelserne – og det er her indflydelsen fra romantikken gør sig gældende. Dyrkelsen af den romantisk inspirerede landsby, det romantiske parforhold, den romantiske barndom, den ædle vilde, de gode gamle dage er alt sammen noget, der på én gang er en del af senmoderniteten og samtidig opleves som dens modsætning. Man kan som senmoderne menneske forsøge at realisere den hyggelige lille landsby som en form for åndehul i en ellers forvirrende og uoverskuelig verden. Og selvom ikke alle var enige i at lokalsamfundene levede op til disse idealer eller lagde lige meget energi i at realisere dem, var selve idealerne og fortællingerne om dem særdeles udbredte.

Lokalsamfund til forhandling

De to idealer for lokalsamfundet, som er skitseret ovenfor var selvfølgelig tæt forbundne. Det forholdt sig ikke sådan, at nogle mennesker var klare fortalere for den ene type lokalsamfund, mens andre udelukkende var tilhængere af den anden. Langt de fleste borgere gav udtryk for ønsker omkring lokalsamfundet, der både kunne minde om den ene og den anden form for fællesskab, og langt de fleste var tilhængere af både oplysning og dannelse og af følelser og nærvær. Man kan betragte de to beskrivelser af lokalsamfund som en slags skabeloner, som af forskellige mennesker blev tillagt forskellig vægt. Nogle aktører trak mest i den ene retning, og andre mest i den anden.

Når jeg her snakker om aktører, er det fordi en aktør ikke nødvendigvis er en enkeltperson men også kan være en institution, en forening eller en anden form for gruppering, der agerer som samlet enhed i forsøget på at præge fællesskabet i en bestemt retning. Eksempelvis var bibliotekerne vigtige aktører i udbredelsen af idealet om oplyste og velorienterede borgere, ligesom Pia og Jørgen på hver sin måde var vigtige aktører, der arbejdede for at gøre Bårse til et rummeligt og nært fællesskab. Uanset hvilken form for ideal, der var mest omtalt og efterstræbt i de forskellige byer og landsbyer, var det dog ganske afgørende for fællesskabets art, hvad de mest indflydelsesrige aktører mente var betydningsfuldt for et godt lokalsamfund.

Når man videnskabeligt fremstiller fællesskaber som præget af sådanne aktører, får mange læsere opfattelsen af, at der er tale om et økonomisk spil, hvor hver især søger at pleje egne interesser. Men det er vigtigt at understrege, at aktører ikke nødvendigvis blot handler ud fra egne interesser forstået på den måde, at de søger at præge et bestemt felt i en retning, de selv kunne tænkes at have fordel af. Bourdieu, der ofte er blevet beskyldt

¹⁷ Det er måske lige værd at forklare, at med begreber som "senmoderne" eller "postmoderne" henviser man som oftest til en tilstand, hvor moderniteten (altså troen på rationalitet, fremskridt, videnskab m.m.) er ved at være udtømt – altså hvor der i stigende grad hersker mistillid til det moderne projekt, og hvor der ikke længere er tiltro til menneskets fremskridt i rationalitetens navn.

for netop at betragte menneskelig handlen som bestemt af en sådan økonomisme, foretrækker at bruge begrebet "illusio", der i modsætning til "interesse" ikke klinger nær så kalkulerende. Illusio skal snarere forstås som en historisk skabt interesserethed eller et engagement eller blot som et udtryk for, at aktørerne mener at det, der står på spil i et givent felt er vigtigt, og at de har en fornemmelse for, hvor man inden for feltet kan gøre sin indflydelse gældende¹⁸

Når det i denne rapport (særligt i kapitel 3) vil fremgå, at bestemte aktører søger at præge deres lokale fællesskaber i retning af et af de ovenfor beskrevne idealer, skal det således heller ikke forstås, som om aktørerne blot søger at fremme egne interesser, men at de snarere engagerer sig i fællesskabets art ud fra overbevisninger om, at det, der står på spil, er vigtigt.

¹⁸ (Bourdieu & Wacquant 1996)

Kapitel 3 – Sociale netværk

Både i Egvad og i Præstø kommuner havde bibliotekerne til en vis grad en social rolle at spille. Begge steder var der mennesker som kom dagligt enten for at læse avis, chatte på nettet, tjekke mails eller blot for at have et sted at gå hen for fx at vente på en bus. Men i følge lederne af de to undersøgte biblioteker var bibliotekernes funktion som decideret værested ret begrænset. Når jeg alligevel vil hævde at bibliotekerne spiller en vis social rolle, er det heller ikke fordi folk nødvendigvis kommer for at møde hinanden på selve biblioteket, men snarere fordi man bl.a. kan pleje sociale relationer *via* bibliotekets medieadgang.

Biblioteket som link til abstrakte fællesskaber

På begge biblioteker var internetadgangen et trækplaster for bestemte grupper af mennesker. I Præstø var det særligt de unge, der slog sig ned ved computerne for at chatte eller tjekke mails. De unges brug af computerne var så omfattende, at biblioteket valgte at opdele computerne, således at fire computere placeret i rundkreds var tilgængelige for de unge, mens to andre computere i bibliotekets mere stille hjørner var forbeholdt voksne. Denne anordning havde mest at gøre med at støjniveauet omkring de unges brug af computere ind i mellem kunne blive lidt højt. Men dette til trods var det tydeligt, at de unge havde mere opmærksomhed rettet mod den kommunikation og informationssøgning, der foregik via computerne, end de havde rettet mod hinanden.

Også i Egvad var de unge blandt de flittige brugere af bibliotekets computere, men der var ikke som i Præstø lavet en decideret ungdomsafdeling. I Egvad kommune var der dog en anden gruppe, der var flittige brugere af bibliotekets computere, nemlig de etniske minoriteter, som brugte computerne til at holde sig i forbindelse med hinanden. Somalierne, som var de sidst ankomne til kommunen, kom ofte for at få adgang til somaliske chatrooms, og tamilerne, som havde været der længere, kom også stadig, men mest som lånere eller for at læse den tamilske avis, som biblioteket holdt. Flygtningene startede, som bibliotekslederen Dorthe Rosenkjær forklarede, med at komme for at bruge computerne, og gik gradvist over til også at komme som lånere.

Både de unges og de etniske minoriteters brug af biblioteket er vigtig at nævne, fordi der er tale om grupper, der i høj grad har brug for steder (virtuelle eller fysiske) at mødes og skabe sociale kontakter. I Præstø var der blandt de unge mennesker en udbredt utilfredshed med kommunens tilbud. I modsætning til de lidt ældre borgere gav de ikke udtryk for idealer om det nære lokalsamfund. De unge havde i det hele taget ikke ret

meget fokus på, hvad der foregik i deres nærområde, men snakkede meget mere om manglerne, eller om hvilke ting der foregik andre steder. Deres fokus var i langt højere grad rettet udad – mod verden udenfor lokalsamfundet, mod storbyen og mod mulighederne for at mødes med andre unge¹⁹. Dette overraskede på ingen måde Bibliotekets leder, som forklarede, at for mange af de unge "strammer" Præstø meget. Det er for småt, og der foregår ikke rigtig noget for de unge. Så selvom det ikke er en ret stor del af de unge, der bruger biblioteket som værested eller som "link" til internetmedierede fællesskaber, er dette trods alt en vigtig funktion, idet der ganske enkelt ikke er ret mange alternativer for denne gruppe.

Ligeledes er de etniske minoriteter, som især i Egvad Kommune brugte biblioteket flittigt, en sårbar gruppe, der nemt bliver isoleret²⁰. Både internetadgangen og de tamilske aviser og bøger (det kniber med at få fat i aviser på somali) giver mulighed for at skabe sig et tilhørsforhold til abstrakte fællesskaber, og dette viser i høj grad, at bibliotekets sociale funktion ikke bare kan afgrænses til at omfatte de fællesskaber, der helt konkret skabes mellem mennesker, der er fysisk tilstede på biblioteket på samme tid. Bibliotekerne giver mulighed for, at grupper og enkeltpersoner, som af en eller anden grund ikke føler sig tilstrækkeligt socialt forankrede i lokalsamfundet, kan søge og vedligeholde kontakter til mennesker eller abstrakte fællesskaber andre steder. Så til trods for at der er tale om forholdsvis små grupper, er den funktion, som biblioteket udfylder på netop dette punkt, en vigtig funktion, fordi disse gruppers behov for at skabe og vedligeholde sociale netværk ikke tilgodeses i ret mange andre forbindelser.

Bogdepotet som lokalt samlingspunkt

Men hvis den deciderede værestedsfunktion ikke var ret tydelig på selve bibliotekerne (ud over for de nævnte grupper), var den det til gengæld både i Bogbussen i Egvad og i Bårse Bogdepot i Præstø Kommune.

Bogdepotet i Bårse var som nævnt tidligere en filial af Præstø bibliotek, men i 1995 skulle filialen lukke på grund af besparelser. Dette resulterede i protester fra bårseboernes side, og det endte med, at filialen blev omdannet til bogdepot, og bibliotekspersonalet blev "erstattet" med frivillig arbejdskraft, ligesom udgifterne til materialer blev skåret drastisk ned.

Ægteparret, Pia og Jørgen Frandsen, der siden 1995 har drevet Bårse Bogdepot, lagde stor vægt på, at når folk kom, var det i lige så høj grad for at drikke kaffe og få sig en snak, som det var for at låne bøger, og faktisk var baglokalet med kaffemaskinen lige så besøgt som boghylderne. I Bårse er bogdepotet, som ligger i samlingshuset, en fast instans, der kan bruges af de lokale til at opretholde og dyrke de nære sociale relationer. Ægteparret bor i landsbyen og er blandt de ildsjæle, der jævnligt og på mange forskellige måder er med til at tage initiativer, der kan styrke det lokale fællesskab, baseret på frivilligt engagement. Og en del af disse initiativer undfanges i bogdepotet.

¹⁹ Dette stod meget klart efter et besøg hos en 8. klasse på Abildhøjskolen og ligeledes efter samtaler med unge biblioteksbrugere.

²⁰ Det er i øvrigt værd at nævne, at biblioteket også har haft en del arbejde med at lave en internet-side med information til etniske minoriteter. Dette var en opgave, de udførte for kommunen.

Det var efter Jørgens mening også på grund af det sociale element, at udlånet i sin tid var faldet så meget, at kommunen besluttede at nedlægge det, der den gang var en filial af Præstø Bibliotek. På det tidspunkt var den faste bibliotekar nemlig gået på barsel, og der kom derfor skiftende vikarer i filialen. "Og det dur jo slet ikke i sådan en lille landsby, hvor folk har brug for en snak", forklarede han. I tilknytning til Bårse Bogdepot var der også computere med internetadgang, men de blev meget sjældent brugt. Og skønt ægteparret forklarede, at bogdepotet skam havde skiftende udstillinger og var besøgt af folk, som ikke boede i Bårse, var det tydeligt, at den primære rolle, som stedet spillede ikke var som forbindelsesled til "verden uden for Bårse", men tvært imod som et sted, man kunne bruge til at dyrke det lokale fællesskab. Det var et sted hvor man kunne mødes og forstærke kontakten til de mennesker man kendte i forvejen, og hvor man kunne "komme ind i" det lokale fællesskab, hvis man var ny på egnen, og hvis man var villig til at dele de lokale normer og regler.

Når man undersøger et lokalt fællesskab, som fx det, der kondenseres omkring Bårse Bogdepot og de mennesker, der gennem deres engagement sætter dagsordenen i fællesskabet, kan man som nævnt tidligere søge assistance hos Pierre Bourdieu. Bourdieu betragter den menneskelige socialitet som en række "felter", der hver især domineres af toneangivende aktører. De toneangivende aktører, er dem, der besidder "kapital" – ikke nødvendigvis økonomisk kapital, men lige så ofte kan der være tale om symbolsk kapital, eller med andre ord: en eller anden form for overskud eller magt til at definere reglerne for deltagelse i feltet - eller en evne til at handle på måder, der får andre til at handle²¹. Bourdieus begrebsapparat klinger måske negativt i manges ører, idet hans teori i høj grad funderes på en anskuelse af mennesker, som konstant konkurrerende og kæmpende om magt og indflydelse over hinanden, og det skal derfor igen pointeres at, når man med Bourdieu i tankerne taler om symbolsk magtudøvelse, behøver der ikke nødvendigvis være tale om brutal udelukkende eller undertrykkelse af andre mennesker. Der kan lige så vel være tale om børneopdragelse eller almindelig socialisering, som efter Bourdieus teori ligeledes vil være at betragte som symbolsk magtudøvelse. Denne form for magtudøvelse foregår som regel, uden at vi registrerer den som dominans, og udøvelsen af en sådan magt eller indflydelse kan bl.a. være motiveret af *illusio* – altså en interesserethed i noget, som betragtes som vigtigt.

Hvis man anskuer lokalsamfundet som et felt i Bourdieus forstand, kan man således se bogdepotet og mange af de andre fælles samlingspunkter i lokalsamfundet som steder, hvor regler og normer for deltagelse i fællesskabet defineres og forhandles. Det er selvsagt mennesker med overskud til at gøre deres indflydelse gældende, der har størst mulighed for at påvirke fællesskabets art. Ligeledes er mulighederne for at "komme ind i" fællesskabet i høj grad afhængig af, om man som ny enten er villig til at spille efter reglerne eller kommer med tilstrækkelig symbolsk kapital i bagagen til selv at indgå som indflydelsesrig aktør og udfordre reglerne for deltagelse i feltet. Eksempelvis blev reglerne for deltagelse i fællesskabet udfordret og diskuteret på et borgermøde i forbindelse med oprettelsen af et behandlingssted for narkomaner, og skønt Pia i begyndelsen var ked af, at ideen blev mødt med skepsis, lykkedes det alligevel hende og de andre toneangivende aktører at få overbevist de øvrige deltagere i feltet om, at en afvisning af en sådan gruppe

²¹ (Bourdieu 1997:117ff)

mennesker, ville være det samme som at gå på kompromis med idealet om det rummelige lokalsamfund – og det endte med at oprettelsen af behandlingshjemmet blev godtaget, og fællesskabets præmisser var genetableret.

Pointen med at trække Bourdieu på banen er at illustrere, hvordan toneangivende aktører har indflydelse på, hvordan reglerne for deltagelse i fællesskabet defineres. Pia og Jørgen var begge meget bevidste om, at ikke alle bårseboere var med i "bårsefællesskabet" – eller lad os kalde det "feltet" for at følge Bourdieus tankegang – og efter deres mening skulle folk heller ikke tvinges med - det skulle være frivilligt at deltage i bårsefællesskabet. Til gengæld var alle, som var interesseret i at medvirke til dette rummelige fællesskab yderst velkomne.

I dag, fungerer bogdepotet i samlingshuset som et konkret mødested, der er åbent for folk med lyst til at deltage i bårsefællesskabet. Bogdepotet var et led – endda et vigtigt led – i skabelsen af Bårse efter skabelonen til den hyggelige og rummelige lille landsby, hvor folk kommer hinanden ved, og hvor mennesker med engagement og gå-på-mod kan skabe noget sammen. Bogdepotet var netop i kraft af at være drevet på frivillig basis et godt og håndgribeligt eksempel på, at man i lokalsamfundet kunne få ting til at ske. Bogdepotet var i Bårse (til trods for en vis kommunal støtte) hovedsagelig betragtet som frugten af lokalt initiativ og engagement og var således en af yndlingsreferencerne, når der blev fortalt om landsbyens tætte, aktive og initiativrige fællesskab. På den måde kan bogdepotet (ud over sin funktion som konkret mødested) siges at have en fantastisk symbolværdi for Bårse som lokalsamfund. Bogdepotet er langt vigtigere som symbol på Bårses hyggelige, rummelige og aktive fællesskab, end det er som led i skabelsen af oplyste samfundsborgere.

Når filialen i Bårse blev omdøbt til depot i forbindelse med denne rolleændring, ser jeg det klart som et udtryk for, at biblioteket som aktør ikke ville gå på kompromis med idealet om oplysning. Oplysning og informationssøgning er så centrale elementer i bibliotekets virke, at en forringelse af bogudvalget og en uddannet biblioteksbetjening ikke ville harmonere med bibliotekets idealer. Igen skal dette ikke blot ses som bibliotekernes forsøg på at pleje egne interesser, men som et udtryk for at bibliotekerne som aktører arbejder for at påvirke lokalsamfundet i retning af værdier og idealer, som de finder vigtige.

Bogbussen som tilbagevendende begivenhed

Også bogbussen i Egvad Kommune havde en langt tydeligere social funktion end selve biblioteket. Både chaufføren og bibliotekaren havde kørt ruten i masser af år og kendte stort set alle lånerne, så der var ingen grund til at nævne navne. Børnene på ruten løb frit ind og ud af bussen, som det passede dem, og nogle kom flere gange i løbet af et ophold på under en time. Mange af de voksne lånere var faste gengangere, og flere af dem benyttede bogbusbesøget til at få fortalt om livets genvordigheder: arbejdsløshed, ægtefældens sygdom, en forsvundet kat, alkoholproblemer m.m. Bibliotekaren og chaufføren lyttede tålmodigt til mangt og meget og lagde ikke skjul på, at der var mange sociale problemer i nogle af landsbyerne.

Alle de bogbusbrugere, jeg talte med, var meget glade for bussen. Der var altid overraskelser, og man kunne bestille det, der ikke var med – og så var det et sted at gå hen, et spændende indslag i hverdagen. Men det var ikke alle steder tilbudet blev benyttet. Ved stoppet i Lønborg kom der fx ikke en eneste låner, og det gjorde der næsten aldrig. Det var stort set ikke et levende menneske i byen i dagtimerne på hverdage, og de der var, tænkte åbenbart ikke på at benytte bogbussen²². Af den grund var stoppestedet sløjftet hver anden uge, og i stedet stoppede bussen i en anden landsby ved en børnehaven, hvor læselysten var lidt større.

Både Bårse Bogdepot og bogbussen i Egvad spiller tydeligvis en social rolle – helt konkret ved, at borgerne får mulighed for en tiltrængt snak – både med de ansatte/frivillige og med hinanden. Men bogbussens rolle er anderledes end bogdepotet, for selvom både bibliotekaren og chaufføren i bussen er velkendte, og selvom man kan få sig en snak med dem, er de ikke en fast del af et landsbyfællesskab. De er heller ikke frivilligt engageret i skabelsen af et lokalt fællesskab, men ansatte ved kommunen. Bogbussen er således mere at betragte som et kommunalt tilbud eller en service, end som udsprunget af aktive borgeres initiativer og frivillige engagement i det fælles. Bogbussen er således en form for mødested for de lokale, men ikke et fast samlingspunkt, som er udsprunget af borgernes fælles engagement. Derudover virker bogbussen som en tilbagevendende begivenhed, der kan medvirke til at landsbyboerne ikke føler sig glemt eller overset fra kommunens side.

I mange af landsbyerne kunne man tydeligt mærke beboernes oplevelse af at være "andenrangsborgere". Konstant blev der trist eller vredt refereret til lukning af institutioner, dårlige busforbindelser, og i det hele taget var der ofte en udbredt overbevisning om, at de større byer blev forfordelt på landsbyernes bekostning. Denne holdning til nødvendigheden af at have adgang til biblioteksbetjening (i form af enten bogbussen eller bogdepotet) var ikke på nogen måde forbeholdt de flittige brugere. Også folk, som aldrig brugte disse tilbud, agiterede ivrigt for deres fortsatte eksistens enten med reference til mere immobile medborgere eller ud fra princippet om, at "hvorfors skulle vi stilles ringere end så mange andre?".

For mange hang nødvendigheden af at have adgang til biblioteksvæsenet således ikke sammen med konkrete behov for læsestof eller andre materialer. Det var snarere oplevelsen af som lokalsamfund i stigende grad at blive koblet af eller blive isoleret fra omverden, der spøjte. De trange tider for små landsbyer satte sine helt tydelige spor i beboernes bevidsthed, og enhver form for nedskæring, omstrukturering eller centralisering blev af mange betragtet som begyndelsen til enden for landsbyen som lokalsamfund. Biblioteksbetjeningen indgik som en af mange faktorer i landsbyboernes samlede oplevelse af at bo i et lokalsamfund og ikke bare i en tilfældig flække af en soveby. Det var vigtigt for beboerne, at deres eksistens som samfund blev anerkendt fra centralt hold, og de offentlige institutioner blev (ud over deres konkrete funktioner for den enkelte borger) taget som udtryk for en sådan anerkendelse.

²² Det eneste sted, man kunne finde mennesker uden for de private hjem, var i genbrugsbutikken, der blev drevet af frivillige fra Soldatermissionen og Spejderkorpset. Der var kun et par "ansatte" og en enkelt mand, der var ved at læsse nogle ting af fra en trailer, tilstede, og ingen af dem havde overvejet at gå i bogbussen.

Tilsvarende holdninger kunne findes i de lidt større byer – Præstø og Tarm – hvis borgere ligeledes ofte følte sig overset i forhold til storbyerne. Praktisk talt alle, der blev spurgt om, hvad biblioteket betød for dem, antog, at undersøgelsen var et led i luknings- eller centraliseringsplaner, og de fleste forklarede ud fra den antagelse, at de meget nødig ville undvære biblioteket, selvom de desværre ikke fik det brugt så meget, som de burde.

Opsummering af sociale netværk

I det foregående er der blevet gjort rede for tre typer af sociale roller, som de små biblioteker (samt bogdepoter eller -busser) spiller i lokalsamfundet. Den ene rolle er som "link" til abstrakte fællesskaber. Denne rolle var tydeligst at se på selve bibliotekerne og er værd at værne om, idet særligt svage grupper med manglende social forankring i de tilgængelige fællesskaber i det lokale således har mulighed for at række ud og opsøge eller dyrke alternative fællesskaber.

En anden form for social rolle sås tydeligt i forbindelse med Bårse Bogdepot. Der er her tale om at bogdepotet fungerer som et samlingssted, hvor lokalsamfundets art og karakter kan konsolideres eller forhandles af lokale aktører. I dette tilfælde var den sociale rolle af mindst lige så stor betydning for lokalsamfundet som udvalget af bøger. Og det er helt klart idealet om det nære fællesskab i landsbyen, der er den fremherskende model, snarere end det er ideen om oplysning og uddannelse. Bårse bogdepot er et glimrende eksempel på, hvordan bibliotekets rolle kan ændre sig, efter hvad engagerede og indflydelsesrige borgere "gør med det". Navneforandringen fra filial til depot var så vidt jeg har kunnet begribe også et led i erkendelsen af, at stedet kom til at spille en ny rolle. Fra at være en oplysningsinstitution, som et uddannet personale skulle kunne stå inde for både med hensyn til faglig ekspertise og udbud på hylderne, overgik Bårse Bogdepot til primært at udfylde en social rolle, som samlingspunkt i et nært lokalt fællesskab. Stedet blev så at sige ændret fra at bygge på oplysningsidealet til at bygge på idealet om det nære fællesskab, og i dette skift kunne navnet "bibliotek" altså ikke følge med.

Den tredje rolle, som er blevet beskrevet, handler om, hvordan biblioteket medvirker til at øge fornemmelsen af som landsbyborger at blive husket anerkendt og "betjent" fra kommunal side. Dette sås tydeligt i borgernes betragtninger omkring bogbusbetjeningen i Egvad kommune, men var ligeledes at spore i mange andre sammenhænge. Bogbussens besøg var vigtige for de borgere, der konkret benyttede sig af den for at låne bøger, læse, lege eller få sig en snak. Men også borgere, der ikke benyttede bogbussen, satte stor pris på, at man som landsbybo ikke blev glemt, overset eller negligeret fra kommunens side. Bogbussen blev betragtet som et af flere tegn på, at der (trods alt) blev taget højde for landsbyboernes behov, og for disse ikke-brugere var det selvsagt ikke selve udvalget af bøger, der var det vigtige, men snarere princippet om at have adgang til oplysning og biblioteksbetjening.

Kapitel 4 – Kulturelle roller

En del af undersøgelsen gik ud på at klarlægge, hvilken rolle bibliotekerne spillede for "kulturen", og hvorledes dette havde betydning for borgernes oplevelse af lokalsamfund. Men før en analyse af dette kan påbegyndes, er det selvfølgelig centralt at definere, hvad jeg egentlig mener med begrebet "kultur".

Kulturelle begivenheder som ritualer

I antropologien har der gennem årevis været debatter om kulturbegrebet, og for ikke at tærse langhalm på emnet vil jeg nøjes med at sige, at man med antropologiske briller kan opfatte kultur som en analytisk implikation, man bruger i analysen af relationerne mellem mennesker²³. Men kulturbegrebet eksisterer også udenfor antropologien, og "kultur" er i stigende grad blevet noget, man i forskellige sammenhænge kan referere til, hvis man fx som gruppe, skal definere sig i forhold til omverden. I takt med at antropologer er blevet mere og mere skeptiske overfor brugen af ordet "kultur", fordi det ofte medfører at grupper af mennesker kommer til at fremstå som stereotype, har de selv samme grupper, som er blevet undersøgt, ofte taget ordet til sig i forsøget på netop at fremstille og fremføre gruppens særpræg og "kultur" ved særlige lejligheder²⁴. Således må man holde sig for øje, at kulturbegrebet har sit eget liv uden for universiteterne, og i dette afsnit vil jeg tage udgangspunkt i, hvad borgerne selv refererede til, når de talte om kultur.

Når de borgere, der er blevet inddraget i undersøgelsen, talte om "kultur", refererede de som oftest også til "særlige begivenheder", så som teaterforestillinger, maleriudstillinger, fakkelloptog, koncerter, temadage, festivaler m.m. Kultur var i den sammenhæng ikke forstået som de almindelige dagligdags hændelser, men som særlige begivenheder, der netop skilte sig ud fra dagligdagen. Noget andet, som var karakteristisk for de begivenheder, der blev omtalt som kulturelle, var, at de var performative, ekspressive eller i hvert fald henvendt til en eller anden form for publikum. Kultur var således for de adspurgte borgere noget, som var synligt i det offentlige rum, noget som både de selv og andre kunne opleve og erfare bevidst, og de ureflekterede måder at gebærde sig på (fx i busserne, på arbejdet eller ved aftensmaden) blev ikke omtalt som kulturelle. At ordet kultur kun blev brugt om de begivenheder, som folk havde reflekteret over, er selvfølgelig ikke så overraskende, eftersom det jo er svært at omtale noget, man ikke har tænkt over – uanset hvilket ord, man vil bruge i sin beskrivelse af det. Men der er alligevel en pointe med at nævne refleksiviteten. Dels er vort senmoderne samfund særdeles præget af, at

²³ (Hastrup 1993:14)

²⁴ (Hastrup 1995:155)

identitet og tilhørsforhold er noget, der *konstrueres refleksivt*, og dels vil dette afsnit illustrere, at det, der opfattes som kultur netop er et vigtigt led i en refleksiv skabelse af et gruppetilhørsforhold. De kulturelle begivenheder blev refereret med stor stolthed og detaljerighed, og selv arrangementer som de adspurgte borgere ikke selv havde deltaget i, blev betragtet som en del af den lokalkultur, der gjorde byen, kommunen eller egnen til et rart sted at bo.

Netop den performative karakter af det, som borgerne betragtede som kultur, giver anledning til at anskue disse begivenheder som ritualer, og ritualer er som Edwin Ardener har foreslået, egentlig ikke betydningsfulde i sig selv, men er med til at gøre *noget andet* betydningsfuldt²⁵. Et ritual kan således ses som en form for markør, der udpeger noget som betydningsfuldt, og i masser af sammenhænge kaster mennesker betydning over deres indbyrdes relationer ved hjælp af ritualer²⁶. Når forskellige grupper af mennesker således er begyndt at "opføre" deres "kultur" ved særlige lejligheder, kan dette ses som en form for ritual, der peger på gruppeidentiteten som betydningsfuld, og jeg vil mene, at det netop er det, der er tilfældet, når de kulturelle begivenheder igen og igen refereres til i fortællinger om lokalsamfundet.

At kulturelle begivenheder er et vigtigt element i skabelsen af et lokalt tilhørsforhold eller en lokal stolthed eller identitet er selvfølgelig ikke spor overraskende – det har fx været påpeget af Dorthe Skot-Hansen i et studium af Holstebros kulturpolitik. Hun konkluderer, at kulturen er en vigtig faktor for det identitetsarbejde, der i stigende grad er påtrængende i en verden, hvor balancen mellem det lokale og det globale netop ikke er givet, men må skabes og bearbejdes refleksivt i en uophørlig proces²⁷. I den forbindelse er det igen vigtigt at understrege, at der altså ikke findes faste og uforanderlige identiteter, som er knyttet til specifikke og velafgrænsede lokalområder, men at sen- eller postmoderne mennesker aktiverer forskellige tilknytninger eller identiteter i forskellige sammenhænge.

Noget sådant var også tilfældet i Egvad og Præstø Kommuner, hvor en person i en bestemt situation kunne beskrive tilknytningen til en lille landsby som det helt centrale, mens den samme person i en anden sammenhæng udmærket kunne identificere sig som hjemhørende i kommunen, amtet, regionen eller nationalstaten. Meget ofte blev de skiftende tilhørsforhold justeret efter, hvad der i en given situation virkede som attraktivt at identificere sig med, og de kulturelle eller rituelle begivenheder spillede en stor rolle som "trækplaster for tilhørsforhold".

Det kunne bl.a. ses i Egvad kommune, hvor der ifølge mange borgere ofte var et lidt køligt forhold mellem de små landsbyer og Tarm, som efter nogle landsbyboeres mening fik en lige lovlig stor del af kagen, når de økonomiske midler skulle fordeles. Men da den lille landsby Vostrup fik bygget et Musikhus, bakkede resten af kommunen ikke alene op om projektet - adskillige tarmboer nævnede oven i købet både selve Musikhuset og de kulturelle begivenheder, som foregik der, når de skulle redegøre for aktiviteterne i deres lokalsamfund. At Vostrup således fik etableret sig selv som et sted med kulturel

²⁵ (Ardener: 1992)

²⁶ Et Bryllup er et fint eksempel på, hvordan et ritual er med til at udpege en bestemt relation som betydningsfuld. Det er ikke brylluppet i sig selv, der er det centrale, men udførelsen af ritualen er med til at markere et bestemt forhold mellem to mennesker som betydningsfuldt.

²⁷ (Skot-Hansen 1998:289)

gennemslagskraft, gjorde at tarmboer betragtede landsbyen som en del af *deres* lokalsamfund, hvad de næppe ville have gjort inden musikhuset blev bygget.

Ligeledes var forholdet mellem Tarm og Skjern ofte genstand for forhandling af tilhørsforhold, og igen var de kulturelle begivenheder et flittigt brugt udgangspunkt. Selvom de to kommuner i årevis har småskændtes henover den nu slyngede å, var der i følge menighedsrådsformanden i Tarm en vis fordel i at sammenlægge dem. Så ville Skjern-Operaen nemlig kunne rykke ind i Vostrup Musikhus, som jo var langt bedre egnet til formålet end en sportshal.

I begge tilfælde er det sigende, hvordan netop kulturelle begivenheder giver anledning til, at to lokalsamfund, som i andre situationer er i et modsætningsforhold, pludselig kan betragtes under et. De kulturelle begivenheder var både vigtige for borgernes evaluering af det område de boede i, og styrede også til en vis grad tilhørsforholdet i retning af de lokaliteter, der havde kulturelle begivenheder på programmet.

De kulturelle begivenheder kan altså anskues som ritualer, der er med til at styrke borgernes tilhørsforhold til bestemte steder og fællesskaber, og med dette som udgangspunkt, er tiden kommet til at undersøge, hvilken rolle bibliotekerne spiller i den forbindelse.

Bibliotekets forhold til foreningerne

En lang række af de kulturelle begivenheder, der foregår i de to kommuner, funderes bl.a. på det frivillige arbejde, som det lokale foreningsliv præsterer, og det er derfor på sin plads at undersøge, hvilken rolle bibliotekerne spiller i forhold til foreningerne, før jeg igen vender tilbage til selve de kulturelle begivenheder set som ritualer.

I Egvad kommune blev der for nylig afholdt foreningsmesse i hallen, hvilket bl.a. betød, at foreningerne blev mere opmærksomme på hinanden, og der eksisterer desuden et foreningsregister, som biblioteket løbende opdaterer. Hver gang en forening har afholdt generalforsamling, kontaktes den således af bibliotekets web-master, Vivi, som ajourfører oplysningerne om, hvem der besidder hvilke poster. Vivi holder ligeledes styr på, hvad der foregår af kulturelle arrangementer i kommunen, og disse oplysninger taster hun ind i KultuRing (en hjemmeside, der fungerer som Kulturkalender i Ringkøbing Amt, og som er en lokal afdeling af det større KultuNaut). Ofte er det de lokale foreninger, der står bag disse arrangementer. Derfor har Vivi brugt en del tid på at registrere oplysninger om foreningerne i KultuRing, så de ikke skal tastes ind hver gang, der skal registreres et nyt arrangement.

Egentlig kunne arrangørerne lige så godt selv ordne det praktiske med at registrere arrangementer i KultuRing, men det er kun et fåtal der gør det, så Vivi fortsætter sin praksis med at gennemgå ugeblade, menighedsrådsblade, brochurer m.m. for at finde oplysninger om arrangementer, som hun lægger på nettet. Men det er specielt arbejdet med at kontakte foreningerne efter generalforsamlingerne, der sluger hendes tid – og det er yderst sjældent, at en forening af sig selv oplyser om ændringer i bestyrelsens sammensætning.

Oplysningerne på KultuRing kan ses direkte på nettet af hvem som helst, og derudover gengives de også i en række af amtets lokalaviser²⁸, hvor der indrykkes oversigter over, hvad der foregår af kulturelle begivenheder i amtet. Desuden sender Vivi også hver uge et udtræk af oplysningerne fra KultuRing til 8 forskellige dagligvarebutikker i kommunen, som hænger det op på deres opslagstavler. På den måde bliver oplysningerne i KultuRing ikke bare tilgængelige for folk med internetadgang, men videreformidles også gennem andre medier. Borgerne får dermed information om kulturelle aktiviteter både i deres egen og i de omkringliggende kommuner.

Selvom foreningerne ikke er særlig gode til selv at lægge oplysninger ind på KultuRing, bruger de flittigt informationerne, når de først er der. Bl.a. bruges disse oplysninger til så vidt muligt at undgå at lægge flere arrangementer på samme tidspunkt. KultuRing fungerer således som et centralt register over både foreningsliv og arrangementer, og er desuden et vigtigt bindeled mellem foreningerne - et bindeled, som til dels er ved at overtage noget af den knudepunktsfunktion, som kulturelt samråd tidligere udfyldte alene. Kulturelt samråd eksisterer dog stadig i Egvad Kommune og får fortsat kommunalt tilskud, men det er svært at få folk til at stille op til bestyrelsesposterne. Det er ofte de samme mennesker, der går igen i forskellige foreningssammenhænge, og det kniber for mange af dem at få plads til flere mødeaktiviteter. Derfor sidder der fast en af bibliotekets ansatte (for tiden Bodil, som er børnebibliotekar) i denne bestyrelse. Kulturelt samråd har ligeledes en koordinerende funktion i forhold til foreningslivet, men i modsætning til KultuRing, har kulturelt samråd mulighed for at gå aktivt ind med støtte til kulturelle arrangementer ved fx at give underskudsgaranti.

Således fungerer Egvad bibliotek på flere måder som en vigtig aktør i kommunikationen mellem forskellige foreninger og er med til at formidle og koordinere de kulturelle begivenheder eller ritualer, som bl.a. foreningslivet står bag. Men ud over at fungere som en form for knudepunkt i kommunikationen internt i kommunen, har biblioteket især via KultuRing og kontakter til andre medier også en formidlende funktion og er således med til at *repræsentere* lokalsamfundet på den kulturelle front – både lokalt og regionalt.

Præstø Kommune er ligesom Egvad særdeles stolt af det rige foreningsliv, og også her har der været afholdt "foreningernes dag", hvor de forskellige interessegrupper kunne vise, hvad de hver især stod for. Men til trods for de mange foreninger har der også i Præstø Kommune været problemer med at finde folk til at stille op til Kulturelt Samråd, og rådet er derfor nedlagt. I de ca. 10 år rådet eksisterede, fungerede biblioteket som en form for sekretariat, men nu er kommunens struktur ændret, og kontakten til foreningslivet varetages af Folkeoplysningsudvalget. Det er heller ikke biblioteket, der står for opdateringen af arrangementskalenderen på ByNet²⁹, der er en hjemmeside, som ud over kulturelle arrangementer ligeledes giver adgang til foreninger, nyheder, jobannoncer m.m. Denne hjemmeside bliver i følge bibliotekets leder ikke brugt specielt meget, og formidlingen af kulturelle begivenheder foregår primært gennem andre medier, så som

²⁸ Holstebro Onsdag (oplag 43.135), Ugeposten Skjern (oplag 20.903), Lokalavisen Lemvig (oplag 13.000), Ugeavisen Ringkøbing (oplag 14.600), Ugeavisen Struer (oplag 20.922), Ugeavisen Vinderup (oplaget størrelse ukendt).

²⁹ ByNet Danmark K/S, der blev etableret i 1998, ejes 100% af Metropol Online A/S. Metropol Online A/S er et Internetsamarbejde mellem Jydske Vestkysten, Århus Stiftstidende og Det Berlingske Officin (oplysningerne er hentet fra ByNet.dk).

aviser, lokale radio- og TV-kanaler og ved ophængning af plakater, men biblioteket spiller ifølge lederen ikke nogen central rolle på den front.

Dette til trods, havde også Præstø bibliotek en mindre rolle at spille i forbindelse med repræsentationen af og kontakten til foreningerne. De stillede ligesom Egvad bibliotek lokaler til rådighed for møder og andre aktiviteter, og derudover var bibliotekets leder også ansvarshavende redaktør af kommunens hjemmeside, som dels er med til at tegne et billede af kommunen og dens aktiviteter generelt, og dels giver adgang til lister over foreningernes email-adresser.

Kultur og synlighed

Ud over den koordinerende funktion i forhold til foreningslivet, som især Egvad Bibliotek havde, spiller begge biblioteker også en rolle som formidler af kommunens kulturelle begivenheder. I Egvad havde især biblioteksassistenten Vivi, en ret central rolle som formidler af sådanne kulturelle arrangementer, og i Præstø Kommune havde lederen af biblioteket som ansvarshavende redaktør af kommunens hjemmeside ligeledes en vigtig rolle som formidler, skønt netop de kulturelle begivenheder ofte faldt ind under medredaktørens arbejdsområde. Dette afsnit vil primært tage udgangspunkt i Egvad Biblioteks rolle i forbindelse med repræsentationen af lokalsamfundet i KultuRing – af den enkle årsag at bibliotekets rolle som formidler af kulturelle begivenheder her er tydeligst.

Vivi illustrerer vældig godt, hvordan det netop er de særlige begivenheder, der i daglig tale kan betegnes som "kulturelle" og dermed kan komme med i kulturkalenderen. Når hun skal vælge hvilke begivenheder, hun vil taste ind på KultuRing, sorterer hun nemlig de mest almindelige fra, for dermed at sikre at arrangementerne har "en vis form for kaliber". Således kommer de sædvanlige gudstjenester hver søndag fx ikke med i kalenderen, men det gør til gengæld festgudstjenester med musikalske indslag, krybbespil eller lignende. Biblioteket er i den henseende at betragte som en kulturel aktør, der først udvælger og dernæst formidler, hvad der anses for at være kulturelle begivenheder – nemlig det, der på en eller anden måde skiller sig ud fra hverdagens hændelser.

Vivis arbejde illustrerer ligeledes den refleksivitet, der knytter de kulturelle begivenheder sammen med en lokal identitet. Hun forholder sig nemlig til udbudet af arrangementer i kulturkalenderen, og mens jeg interviewede hende om arbejdet, skammede hun hurtigt oversigten i ugeposten for at se, om Egvad nu også var tilstrækkelig repræsenteret i forhold til de andre kommuner. Det handler jo om synliggørelsen af kulturlivet, forklarede hun, og hun var bestemt ikke ligeglad med, hvilket billede af kommunen hun var med til at tegne. Men det er svært at hamle op med fx Holstebro, som har formået at promovere sig selv som et kulturelt centrum, fortsatte hun. På et tidspunkt overvejede hun og de andre ansatte, om nogle af Egvads indslag mon blev sorteret fra. Men de havde undersøgt sagen, og der var, som hun sagde, "ikke noget at komme efter". Hvis der foregik noget i Egvad kommune, var det også med i oversigten. Vivi forholdt sig til sit lokalsamfund (i dette tilfælde til sin kommune) ved at vurdere de kulturelle begivenheder, og det gjorde hun gennem sammenligning. Egvad skulle helst kunne "måle sig med" andre kommuner med hensyn til kulturelle begivenheder.

På det punkt adskiller Vivi sig trods sin position som central formidler ikke fra de øvrige borgere, som blev interviewet til undersøgelsen. Langt de fleste borgere i begge kommuner, reflekterede og talte om deres lokalsamfund ved hjælp af sammenligninger. Der blev flittigt skelet til de omkringliggende egne, og disse sammenligninger var af afgørende betydning for oplevelsen af lokalsamfund. Det var meget vigtigt for borgerne at deres lokalsamfund kunne "hamle op med", "måle sig med" eller allerhelst "overgå" det, man kulturelt kunne præstere andre steder. En lignende observation har Dorthe Skot-Hansen gjort i forbindelse med sine studier af kulturpolitik i Holstebro, hvor borgerne måler byens kulturelle aktiviteter i forhold til andre vestjyske byer, primært "ærkefjenden" Herning³⁰.

At folk således reflektivt og i bestemte situationer danner sig en opfattelse af, hvad der er lokalt, ved at holde det op imod noget ikke-lokalt, er ikke særlig overraskende. Denne måde at definere sig på som gruppe på er velkendt fra den antropologiske litteratur. Faktisk definerer folk sig sjældent som gruppe uden at have klare ideer om, hvem der *ikke* er med i gruppen³¹. Ofte finder man ud af, hvem man er *med* i samme process, som man opdager, hvem man er *imod*. Enhver inklusion af visse mennesker i et fællesskab er således også en eksklusion af andre, som falder udenfor fællesskabet. Faktisk ville der slet ikke være nogen grund til at definere sig selv som fx tarmbo, med mindre man havde en bevidsthed om, at der fandtes mennesker på denne klode, som ikke var tarmboer, men som var anderledes og alligevel sammenlignelige, fx skjernboer. På samme vis ville fx FCK-fans være ildstedt uden Brøndby-fans og danskere uden svenskere eller tyskere.

Oplevelsen af lokalsamfund er således ikke en isoleret størrelse, men snarere er der tale om, at man gennem oplevelsen af relationer til omverden danner sig et indtryk af sit lokalsamfund, og de kulturelle begivenheder var hyppigt anvendte målestokke i processen.

Men det er ikke kun forekomsten af kulturelle begivenheder, der betyder noget for denne skabelse af lokalt tilhørsforhold. Begivenhederne skal helst også ses. Der skal være et publikum til de rituelle performances.

Egvad biblioteket spiller en stor rolle som formidler af kulturelle begivenheder. Dette betyder for det første, at sandsynligheden for, at der rent faktisk kommer et fysisk publikum til eksempelvis en teaterforestilling, højnes. For det andet giver selve det, at begivenhederne er omtalt på nettet en fornemmelse af synlighed. Og endelig for det tredje, er KultuRing i kraft af at repræsentere kulturelle begivenheder i hele amtet med til at give borgerne de informationer om eget og andre lokalområder, som netop muliggør de sammenligninger, der er så essentielle for den reflektive skabelse og forhandling af lokalt tilhørsforhold.

På denne måde danner kulturkalendere som KultuRing (og det landsdækkende KultuNaut, som KultuRing er en del af) grundlag for, at borgerne kan se lokalsamfundet placeret på

³⁰ (Skot-Hansen 1998:244)

³¹ Der findes eksempelvis beskrivelser af regnskovsstammer i Sydamerika, der ved mødet med de hvide kolonialister slet ikke havde egentlige navne til deres "stammer". De betegnede blot sig selv som "mennesker" (Chagnon 1992) eller som "vi, de levende" (Urban 1996:29-65), og først i mødet med nogen, der var så anderledes, at de ikke kunne opfattes som en del af fællesskabet, og som oven i købet begyndte at definere dem som en særlig gruppe, begyndte de at selv at betegne sig som sådan.

det kulturelle landkort. Og at placere sig selv som lokalsamfund i en større sammenhæng er af en næsten eksistentiel betydning for borgerne. Det er vigtigt for borgerne at føle, at de bor et sted, hvor der foregår noget, hvis betydning *rækker ud over det lokale*. Og således er opfattelsen af lokalsamfundet i høj grad afhængig af (hvis det ikke ligefrem skabes ved), at det lokale netop placeres i en større sammenhæng.

Biblioteket spiller således en central rolle i *repræsentationen* af lokale kulturelle begivenheder, og skønt dette som vist kan have en væsentlig indflydelse på oplevelsen af lokalsamfund, er det selvfølgelig ligeså relevant at spørge, om biblioteket også spiller en rolle i *skabelsen* af lokale kulturelle begivenheder.

Den lokale forankring af større projekter

Både i Præstø og i Egvad kommune har bibliotekerne helt eksplicit den hensigt at støtte de kulturelle aktiviteter i lokalsamfundet. Netop dette punkt lagde begge biblioteksledere stor vægt på i de interviews, der blev foretaget med dem som led i undersøgelsen. Støtten til den lokale kultur kommer til udtryk på to måder: Dels støtter biblioteket initiativer, som kommer fra enkeltpersoner eller grupper "indenfor" kommunen, og dels forsøger de at skabe en lokal forankring af initiativer der kommer "udefra" – typisk fra amtet.

Støtten til lokalt opståede initiativer ses som beskrevet bl.a. ved, at biblioteket fungerer som knudepunkt i kommunikationen mellem foreningerne og bistår med en række praktiske gøremål som registrering og opdatering af informationer, og derudover stiller begge biblioteker i begrænset omfang lokaler og midler til rådighed for lokale foreninger med gode ideer. Ligeledes arrangerer bibliotekerne særlige aktiviteter og udflugter i ferieperioderne, står for børneteater-arrangementer, afholder udstillinger med lokale kunstnere osv.

Men naturligvis er det begrænset, hvad et lille lokalt bibliotek har ressourcer til at gå ind i. Dette er en af grundene til, at personalet på Egvad bibliotek ofte kigger udenfor kommunens grænser efter større projekter med tilhørende økonomiske midler, som de kan koble sig på. Den anden grund er, som Bodil Hejlsvig, den ledende børnebibliotekar, udtrykker det, at der ganske enkelt ikke kommer særlig mange "færdige ideer" fra det lokale. Biblioteket støtter således ikke bare lokale initiativer med de midler, de nu en gang råder over, men søger ligeledes at skabe lokale forankringer af større kulturelle arrangementer, og som Bodil forklarer, er dette helt bestemt vejen frem for en lille kommune som Egvad.

I Præstø kobler man sig også så vidt muligt på større projekter, skønt det ind i mellem kan være svært at afse tid til det. Men det er alligevel lykkedes biblioteket både at deltage i en række større arrangementer og ligefrem at være initiativtager til en vandredstilling i amtet via børnebiblioteksudvalget. Problemet er blot med den slags initiativer, forklarede børnebibliotekaren på Præstø Bibliotek, at amtet kun giver støtte til "nye tiltag", så selvom vandredstillingen fungerede godt, tiltrak sin målgruppe – nemlig drenge på 6-12 år – og cirkulerede i amtet i halvandet år, så er det nu ikke længere muligt at få penge til vandredstillinger, for den ide er "brugt". Der må nye ideer til, hvis der skal kunne hentes økonomisk støtte.

Når det gælder større arrangementer, er det dog som oftest biblioteket, der får henvendelser *udefra*, og biblioteket sørger derefter for at kontakte relevante foreninger og enkeltpersoner, som kunne tænkes at ville medvirke lokalt. Noget sådant var tilfældet med "Den Gode Historie", som er et landsdækkende og tilbagevendende arrangement, men med lokale indslag. I dette tilfælde, som i mange andre, bidrog biblioteket til skabelsen af den lokale forankring og sørgede for at kontakte bl.a. foreninger og skoler. Sidste gang blev det i Egvad kommune bl.a. til en række forskellige udstillinger, forfatterbesøg, højtlesninger og fortællinger på mærkelige steder³².

Det er særligt i sådanne tilfælde, at samarbejdet mellem biblioteket og foreningslivet kommer til udtryk. Som menighedsrådsformanden i Tarm forklarer "sidder menighedsrådet ikke lårene af biblioteket til daglig", men hvis biblioteket kommer med et initiativ, som fx i forbindelse med "Den Gode Historie", bakker menighedsrådet op og medvirker til at få realiseret projektet lokalt.

"Den Gode Historie" er ikke på nogen måde et særtilfælde. Faktisk har Egvad Bibliotek på det seneste været involveret i en række forskellige projekter, som alle har deres oprindelse udenfor kommunen – eksempelvis projekt "Læselyst", projekt "Lyst til Læsning" og kulturfestivalen "Vinden".

Men man kan selvfølgelig spørge sig selv, hvad der dog bliver af ideerne om at støtte den *lokale* kultur. De omtalte projekter er jo netop ikke specifikt lokale, men foregår enten i hele amtet eller ligefrem i hele landet. Alligevel er det faktisk ofte disse større projekter, der fremhæves af borgerne, når de beretter om den lokale kultur. De lokale bidrag til "Den Gode Historie" blev refereret igen og igen, da jeg spurgte forskellige borgere om kulturelle arrangementer i Egvad kommune, og det samme gjorde de planlagte arrangementer i forbindelse med den på det tidspunkt nært forestående kulturfestival "Vinden".

Det er åbenbart vigtigt for borgerne at fornemme, at også deres lokalområde "er med, når der sker noget". Det er således ikke et spørgsmål om, at borgerne i de små kommuner kan bryste sig af en ganske særlig kultur, som er helt igennem anderledes end kulturen andre steder. Det var ikke for at hævde anderledeshed, at denne form for referencer blev bragt på banen. Lige så væsentligt var det, at lokalsamfundet havde noget at *byde på* eller *bidrage med* i en større sammenhæng. Det er vigtigt for borgerne at føle, at netop deres lokalsamfund er en vigtig brik i skabelsen af noget større. Således kan borgerne i fx en lille landsby overbevise sig selv og andre om, at også deres lokalsamfund er af betydning for den regionale eller nationale kultur – at også Bårse eller Aadum eller Vostrup er en vigtig del af "dansk kultur", og at deres lille lokalsamfund ikke bare kan klare sig i konkurrence med andre lokalsamfund, men faktisk bidrager til det fælles hele. På denne måde bliver de små lokalsamfund ikke bare placeret på det kulturelle landkort forstået på den måde, at de kan "måle sig med" andre. Derimod bliver det muligt, at man som lokalsamfund kan "vokse" ved tanken om at *bidrage til det fælles*.

³² I følge børnebibliotekaren, ville Præstø Bibliotek også gerne have medvirket i den seneste "Den gode historie", men skolebibliotekerne som de planlagde at gennemføre arrangementerne sammen med, meldte fra, fordi der ikke var mulighed for at de engagerede lærere fik timerefusion. De var dog med året før, hvor der var et arrangement hver dag i 14 dage. Arrangementerne omfattede improvisationsteater, oplæsning og alt muligt andet, der ikke kostede penge.

Frem for at erfare lokalsamfundet som en størrelse, der er tæt på at bukke under, og som skal have kommunal, amtslig og statslig støtte for overhovedet at overleve, kan de store projekter (til trods for at de netop er finansieret udefra) medvirke til, at borgerne i de små kommuner således oplever, at også deres indsats er nødvendig og værdsat, og borgerne kan se deres lokalsamfund som en vigtig brik i skabelsen af en regional eller en national kulturel identitet. Det er således tydeligt, at der ikke på nogen måde er modsætning mellem at definere sig som fx dansker, sydsjællænder og bårsebo – tvært imod kan netop anerkendelsen af en landsbys kulturelle udfoldelser fra centralt hold, bevirke at både fornemmelsen af tilknytning til det lille og til det større samfund styrkes.

Således kan man altså i forhold til de kulturelle begivenheder spore både en form for konkurrenceelement, og et behov for at bidrage med noget til et større kulturelt fællesskab. Denne dobbelthed er helt i overensstemmelse med klassiske antropologiske teorier om ritualer og udveksling. Marcel Mauss beskrev i sin berømte bog "Gaven", hvordan netop det at *give* var ensbetydende med en vis status. Han talte imidlertid ikke bare om almindelige gaver, men i lige så høj grad om det, han kaldte totale fænomener, og med det refererede han til store rituelle begivenheder blandt Kwakiutl. Ritualerne kaldes "potlatch" og gik ud på, at høvdinger og deres stammer kom på visitter hos hinanden og blev præsenteret for enorm generøsitet og ødselhed. Disse begivenheder havde både sociale, religiøse og politiske betydninger, og derfor kaldte Mauss dem for totale³³. I Mauss's teori er der et tydeligt konkurrenceelement, idet givernes status og anseelse vokser, så længe modtageren ikke har gengældt eller overgået deres gavmildhed, men samtidig er det at give ikke bare motiveret af tanker om status. At give er også en af de moralske forpligtelser, man har overfor det fælles. Og på den måde er det at bidrage med noget til det fælles *både* en moralsk forpligtelse *og* noget der giver status.

Selvom de kulturelle arrangementer i kommunerne ikke er ledsaget af invitationer til nabokommunerne om at komme på besøg og blive præsenteret for gaver og bispisning, som kan gengældes ved en senere lejlighed, vil jeg alligevel hævde, at sammenligningen med Mauss' rituelle gæstebud er på sin plads.

Dels er der både konkurrenceelementet og forpligtelsen overfor det fælles at spore. Dels er der tydeligvis både stolthed og status knyttet til det at kunne arrangere eller bidrage til opsigtsvækkende kulturelle begivenheder. Og endelig skal man ikke negligere hverken de økonomiske eller de politiske betydninger, som er lige så meget at spore i forbindelse med afholdelse af en kulturfestival i Vestjylland som i et Potlatch-ritual blandt Kwakiutl i Nordvest Amerika.

³³ Marcel Mauss' teori bygger på en række forskellige samfund, men en af de vigtigste empiriske referencer er Kwakiutl i Nordvest Amerika, som er meget berømt for deres potlatch-ritualer, hvor store mængder af rigdomme blev overrakt, fortæret eller kastet i havet i høvdingenes forsøg på at udkonkurrere hinanden statusmæssigt. For at være en stor høvding, måtte man kunne give store fester og demonstrere stor rigdom, og allerhelst skulle arrangementet være så storslået, at "konkurrenten" – altså den modtagende høvding og dennes stamme – ikke ville kunne gengælde eller overgå arrangementet. Konkurrenceelementet er tydeligt: der er tale om at få status gennem det at give, og en af pointerne med bogen er at gøre op med forestillingen om, at en gave er frivillig og uselvsk. At give betyder dels at man får status, og dels får man på et senere tidspunkt en modgave, hvorfor man havner i en "skyldnerposition" og må ryste op med endnu en gave.

Den offentlige støtte til disse lokale arrangementer skal naturligvis ses i sammenhæng med kommunalpolitikernes bestræbelser på at fastholde befolkningen i de tyndt befolkede områder og desuden tiltrække tilflyttere for på den måde at fastholde eller hæve beskatningsgrundlaget i lokalområdet – en ikke uvæsentlig faktor i disse tider, hvor "udkantsproblematikken" eller "det skæve Danmark" er på tapetet i den offentlige og politiske debat. Ligeledes har lokalområdernes kulturelle image en stor betydning for turismen, der også er en central faktor for kommunernes økonomi. Således er der både politiske og økonomiske aspekter af de rituelle kulturbegivenheder i forbindelse med kommunernes bestræbelser på at tiltrække nye borgere og turister. Men også fastholdelsen af de borgere, der allerede bor i kommunerne, er central, hvorfor de kulturelle begivenheder ikke kun skal ses som opført for et eksterns publikum, men også som et ritual, der kan styrke fornemmelsen af tilhørsforhold og gruppeidentitet.

Forholdet til fællesskabet og stedet skal være betydningsfuldt i borgernes erfaring, for at der er tale om et tilhørsforhold, og netop de kulturelle begivenheder er gode til at skabe dette rituelle lys af betydning. Ligeledes er det værd at gentage, at stoltheden omkring det lille lokalsamfund faktisk trives ganske godt i forbindelse med de store amtslige eller landsdækkende kulturelle arrangementer.

Opsummering af kulturelle roller

Dette kapitel har primært illustreret, hvordan biblioteket kan spille en rolle som central formidler i forbindelse med kulturelle arrangementer både i, udenfor og på tværs af kommunerne. Men hvordan og i hvor høj grad denne mulighed er blevet brugt af kommunerne er forskelligt.

Som vist er de to kommuners biblioteker blevet tildelt lidt forskellige roller i forhold til foreningerne og til de kulturelle begivenheder, som bl.a. foreningslivet står bag. I Egvad bliver biblioteket i højere grad brugt som knudepunkt i kommunikationen mellem foreningerne, end det er tilfældet i Præstø.

Også i repræsentationen af kommunens kulturelle begivenheder, som i kraft af deres rituelle karakter er med til at skabe fornemmelsen af tilhørsforhold og lokalsamfund, spiller de to biblioteker forskellige roller. I Egvad fungerer biblioteket som central formidler af kulturelle begivenheder, mens denne formidling i Præstø ofte foregår ad andre veje.

Begge biblioteker støtter dog, i det omfang det er muligt, de kulturelle begivenheder, som opstår lokalt, og er ligeledes med til at sikre den lokale forankring af geografisk mere omfattende kulturelle arrangementer. Begge dele er med til at styrke oplevelsen af lokalt tilhørsforhold ved netop at placere lokalsamfundet i en større sammenhæng.

På disse måder bidrager biblioteket med de informationer og forbindelsesled, der er nødvendige for, at beboerne i de to kommuner i tanke, tale og rituel handling kan skabe sig en fornemmelse af lokalt tilhørsforhold – ikke et tilhørsforhold, der nødvendigvis er specifikt kommunalt, men snarere en række skiftende tilknytninger, der alle er dybt afhængige af forholdet til omverden. Ved at synliggøre kulturelle begivenheder udadtil skaber biblioteket grundlag for, at borgerne kan sammenligne og "måle" deres

lokalsamfund i forhold til omverden, og ved at sikre den lokale forankring af større projekter skabes grundlag for, at borgerne kan opleve at "bidrage" med noget i en større sammenhæng. Begge dele kan desuden tjene som trækplaster for både turister og tilflyttere, således at de kulturelle begivenheder ud over at højne den interne fællesskabsfølelse også kan bruges i skabelsen af et attraktivt image for en by, en egn eller en kommune.

Det lokale folkebibliotek er i kraft af sin placering som en del af et omfattende bibliotekssystem, særdeles velegnet til at varetage netop denne funktion som bindeled mellem det lokale og det regionale eller nationale. På baggrund af dette kapitels analyse, der har vist hvor vigtig placeringen i den større sammenhæng er for oplevelsen af lokalt tilhørsforhold, virker det oplagt at fremhæve, at biblioteket som forbindelsesled mellem det lokale og det nationale har gode muligheder for netop at styrke borgernes oplevelse af lokalt tilhørsforhold gennem kulturelle begivenheder.

Kapitel 5 – Historie og tilknytning

På begge de undersøgte biblioteker er der et fint samarbejde med de lokalhistoriske samlinger og foreninger, og dette afsnit omhandler den rolle, biblioteket i denne forbindelse spiller for borgernes oplevelse af lokalsamfundet. Afsnittet vil selvsagt komme til at handle om skabelsen af tilknytning og "rødder", og det skal indledningsvis igen nævnes, at netop en søgen efter rødder og en dyrkelse af det lokale og nære er blandt de aspekter, der kendetegner det sen- eller postmoderne samfund. Skabelsen af en historisk tilknytning til det lokale vil blive sat i et globaliseringsperspektiv, da det særlig er bevidstheden om andre måder at leve på, der gør det så presserende at få etableret et lokal identitet.

Lokalhistorisk arbejde i kommunerne

Egvad Kommune støtter Egnshistorisk Samling med et fast beløb på 32.030 årligt, der bevilges over bibliotekets budget, og kommunen betaler desuden for 5 timers bibliotekararbejde ugentligt til registrering. Dette arbejde varetages af bibliotekaren, Kirsten Dreier, som er den centrale figur i forholdet til Egnshistorisk Samling. Ud over registrering har hun afholdt kurser for bestyrelsens medlemmer og sørger ligeledes for at hente bestilt materiale fra det egnshistoriske arkiv på Tarm Skole, når det skal bruges. Samlingen har nemlig ikke fysisk til huse i biblioteket, og selvom ordningen med fjerndepot

er lidt upraktisk, og Kirsten ofte må cykle forbi skolen på vej til og fra arbejde, ønsker Egnshistorisk Samling ifølge formanden ikke at få egne lokaler uden for biblioteket, for i så fald ville åbningstiden for henvendelser til samlingen forsvinde og det samme ville Kirstens timer til arkivarbejde.

Formanden for Egnshistorisk Samling, udgav for nylig en bog om hvordan byen Tarm opstod, og i den forbindelse har hun haft sin daglige gang på biblioteket - så meget at hun næsten føler sig som ansat. Hun har også skrevet om andre og mere specifikke emner af lokalhistorisk betydning, og sådan har hver enkelt medlem af foreningen, som hun forklarer, sine særlige interesseområder. Men man kan også mærke at interessen for lokalhistorie generelt er stigende. Den samme erfaring har Kirsten, der til daglig ekspederer de lokalhistoriske efterspørgsler på biblioteket. Der er både folk, der bor på egnen, og som derfor gerne vil vide noget om deres lokalområde, og folk, der som et led i slægtsforskning gerne vil vide noget om en bestemt familie eller en bestemt gård.

Egvad Egnshistorisk samling opbevarer i princippet billeder og dokumenter fra hele kommunen, men både Hoven og Ådum har skilt sig ud og etableret egne samlinger. Begge disse sogne er ifølge formanden for Egvad Egnshistorisk samling særdeles aktive og har et godt sammenhold, og hun kan godt forstå, at de hellere vil "være for sig selv". Disse sognes samlinger er stadig med på det fælles budget, men får en bestemt procentdel af pengene, ligesom de stadig har repræsentanter i bestyrelsen - dog uden stemmeret.

I Præstø Kommune har det Lokalhistoriske Arkiv til huse inde i selve biblioteket, men til gengæld er der ikke som i Egvad afsat bibliotekartimer til arkivarbejde. Kommunen tildeler samlingen 20 000 kr/år til de faste udgifter, og computere og den slags betales af fonde. Tre gange om året udgives et blad, og der udgives ligeledes diverse mindre bøger og hæfter forfattet af medlemmerne om kommunens lokalhistorie. I anledning af Præstø's 600 års jubilæum som købstad var der dog bestilt en professionel forfatter og historiker til at skrive en bog om de seneste 100 års historie i og omkring Præstø³⁴.

Arkivarbejdet udføres af frivillige, og de mennesker, der arbejder med samlingen er ligesom i Egvad Kommune stort set de samme, som engagerer sig i Lokalhistorisk Forenings bestyrelse. Bibliotekets ansatte tager imod efterspørgsler og beskeder til arkivet, men de finder fx ikke ting frem fra arkivet. Også i Præstø har man mærket en stigende interesse for lokalhistorie, forklarer lederen af arkivet. Det vælter ind med ting og sager fra folk – fx skøder og scrapbøger, og han og de andre frivillige, som næsten alle er pensionerede, registrerer og opbevarer de mange tilsendte sager. Også efterspørgslerne er stigende, og ligesom i Egvad er det ofte slægtsforskere fra nær og fjern, der henvender sig med spørgsmål.

Lokalhistorie i en globaliseret verden

Vi lever i en verden, der i stigende grad er præget af globalisering – vi ser TV om mennesker på den anden side af kloden, spiser pizza og drikker Coca Cola, taler i telefon med folk langt borte og går i cowboybukser og mærkevarer, der bestemt ikke er hverken

³⁴ Bogen hedder "Vækst og idyl" og er skrevet af Klavs Holm i samarbejde med Præstø Lokalhistoriske Arkiv.

specifikt danske eller for den sags skyld specielt sydsjællandske eller vestjyske. Men selvom den slags eksempler umiddelbart kan give indtryk af, at verden bliver mere og mere ensartet, er der lavet undersøgelser, der viser, at disse ellers så globale produkter tillægges vidt forskellige betydninger i forskellige lokalområder³⁵. Hvorledes folk i forskellige lokalområder reagerer på globaliseringen er meget forskelligt, og Jonathan Friedman er blandt de forskere, der har beskæftiget sig med netop dette emne. I visse tilfælde former de lokale reaktioner sig som en fejring af og en stræben efter alt, hvad der lugter af modernitet og vestlig velfærd og succes, hvorfor man i visse kredse i Congo er fantastisk interesseret i både parisisk mærketøj, svenske biler og importeret dåsecola fra Holland. I Japan har den marginaliserede gruppe Ainu derimod forsøgt at genetablere deres egen lokale kultur – ikke mindst for at lappe på gruppens image og gøre kulturen ”salgbar” og attraktiv for turister. Og på Hawaii er folk i modsætning dertil ret trætte af at blive defineret og styret af turistindustrien, så deres reaktion former sig mere som et forsøg på at (gen)etablere en egen kultur uafhængig af eller ligefrem i modsætning til turistindustrien og den amerikanske indflydelse³⁶. Hos torajafolket i det indre af Sulawesi i Indonesien kanaliseres penge tjent ved migrantarbejde andre steder ind i spektakulære lokale begravelsesceremonier, som er undergået en enorm opblomstring i de senere år. Ud fra et fælles pointsystem bliver begravelsesritualerne bestemmende for, hvor meget jord de enkelte arvinger får andel i efter den afdøde³⁷.

Der kan således være mange forskellige lokale og globale processer, der fører til en intensivering af lokale traditioner og dyrkelse af den lokale historie. I det første tilfælde forsøger en gruppe mennesker at tilegne sig andethed, i det andet prøver en gruppe at forme sig selv efter andres blikke, i det tredje forsøger nogen at frigøre sig fra sådanne blikke og være sig selv for deres egen skyld, og i det fjerde er der økonomiske og arveretsmæssige grunde til den voksende interesse i lokale ritualer. Alle fire reaktioner er kun mulige på baggrund af den kontakt med omverden, som ordet globalisering dækker over. Selvom masser af grupper rundt omkring i verden (gen)opfinder traditioner og ritualer for at styrke deres ”egen kultur”, sker sådanne reaktioner netop ofte på baggrund af en bevidsthed om andre mulige måder at leve på³⁸, og netop fornemmelsen af at have en fælles historie er blandt de helt centrale elementer i skabelsen af gruppeidentiteter i en globaliseret verden.

Som Friedman forklarer, handler historieskrivning i høj grad om selvdefinition. Hvad enten man taler om enkeltindivider eller grupper, skaber disse gennem historieskrivning eller historiefortælling et meningsfuldt univers, hvor fortidige begivenheder organiseres selektivt, så de ”leder frem til” en nutidig (og fremtidig) identitet³⁹. Netop fordi historieskrivning er så centralt for skabelsen af identitet, er det en meget alvorlig sag. Har man ikke mulighed for at få *sin* historie anerkendt, betyder det nemlig, at man heller ikke får lov at identificere sig i forhold til andre⁴⁰, og at definere sig og blive anerkendt af andre er ganske nødvendigt for, at mennesker kan føle sig ontologisk trygge. At skrive eller fortælle historie handler derfor i høj grad om at have magten og evnen til at definere sig i

³⁵ (Friedman 2002)

³⁶ (ibid. 236-42)

³⁷ (Fihl 1993)

³⁸ (Appadurai 1991)

³⁹ (Friedman 1994:117)

⁴⁰ (ibid.132)

forhold til andre. Det er et spørgsmål om empowerment, for uden mulighed for at gøre sin version af historien gældende, risikerer man at føle sig afmægtig⁴¹ - eller måske ligefrem at blive gjort arveløs, som i eksemplet fra Sulawesi.

Historieskrivning er således ikke neutral. Fortiden rummer et mylder af begivenheder og hændelser, og hvilke dele af fortiden, der vælges ud og knyttes sammen i en fortælling afhænger meget af, hvem der skriver eller fortæller historien og ikke mindst af, hvem der har magt til at få indflydelse på, hvilke kriterier der på et bestemt tidspunkt bliver gældende for "god historieskrivning". At historieskrivning på forskellige tidspunkter har favoriseret særlige dele af fortiden, er en kendt sag. Mens konger og andre vigtige mænd i lang tid var hovedpersoner i praktisk talt al vestlig historieskrivning, blev det fx i 60'erne og 70'erne vældig udbredt at skrive arbejderhistorie og kvindehistorie. Således skifter fokus for historieskrivning løbende, men uanset hvilket fokus en historie har, handler det om retrospektivt at organisere hændelser i fortiden i et sammenhængende og meningsgivende forløb, der leder frem mod nutiden. Og i den proces får dem, som historien omhandler, mulighed for at få en fornemmelse af, hvor de kommer fra, hvem de er, og hvor de er på vej hen.

Den stigende interesse for både lokalhistorie og slægtsforskning, som var tydelig i begge kommuner, kan netop ses som et sådant forsøg på som gruppe eller enkeltperson at gøre sin historie gældende og dermed styrke identitet og tilhørsforhold⁴². Disse former for historieskrivning handler om at definere en identitet, der har rod i fortiden og peger frem mod nutiden og fremtiden, og at interessen for disse former for historieskrivning er voksende, kan i høj grad ses som et forsøg på at skabe gruppetilhørsforhold i en globaliseret verden. Netop fordi vi i stigende grad er bevidste om omverden, bliver relationen til denne omverden også noget, man konstant må forholde sig til. Det er tvingende nødvendigt konstant at forhandle og reflektere over sit forhold til hhv. det lokale og det globale, og dette kan bl.a. gøres ved, at man søger efter "rødder" gennem slægtsforskning og lokalhistorie.

Det er dog værd at bemærke, at interessen for lokalhistorie, rødder og tilknytning til egnen så vidt jeg kan bedømme (uden at have lavet kvantitative undersøgelser af det) er temmelig meget mere udbredt blandt den voksne og ældre del af borgerne end blandt de unge og børnene. I begge kommuner, fik jeg forklaret, at de mennesker, der engagerede sig i de egnshistoriske samlinger og foreninger, praktisk talt alle havde rundet de 50. De unge, som deltog i undersøgelsen, havde i stedet blikket rettet ud mod omverden og var ikke særlig interesserede i skabelsen af lokale rødder. På den måde kan man sige, at der

⁴¹ I antropologien er der masser af eksempler på folk rundt om i verden, hvis historieskrivning er blevet undertrykt af vestlige fremstillinger. Disse befolkningsgrupper er ofte blevet refereret til som "historieløse", men der har heldigvis på det seneste fra videnskabeligt hold været en stigende erkendelse af, at de såkaldt "historieløse folk" faktisk ikke forholder sig spor mindre til fortiden, end vi selv gør, men at der snarere er tale om at de blot ikke har haft magten til at få *deres* version af historien anerkendt. Michael Jackson illustrerer bl.a. i sin bog "The politics of storytelling" fint, hvordan bestemte menneskers historier er blevet undertrykt og hvilken afmægtighed dette kan afstedkomme (Jackson 2002), og han argumenterer også andre steder for, at netop fortællingen kan bruges til empowerment – altså til at få (gen)etableret en fornemmelse af at have en vis magt eller indflydelse over sin tilværelse (Jackson 1998:23f).

⁴² Det er i øvrigt værd at bemærke at også inden for videnskaberne er der en stigende interesse for "den lille historie" – mikrohistorie, biografier, narrativer og lignende er blevet anerkendte områder at beskæftige sig med.

ikke var nogen entydig måde at reagere på globaliseringen på. En gruppe reagerede ved at forsøge at skabe lokal tilknytning, mens en anden gruppe i langt højere grad var fascineret af det globale og ivrigt omtalte alle de muligheder, der var for at gå i byen og slå sig løs i storbyernes natteliv, på nettet eller på udlandsrejser.

Men det var ikke kun "de lokale" voksne, der interesserede sig for lokalhistorie. I Præstø Lokalhistorisk Samling forklarede de tilstedeværende ved vort møde, hvordan det egentlig kun var en enkelt af dem, der var "rigtig lokal" og født på egnen. Resten var tilflyttere men ikke af den grund mindre engagerede i den lokale historie. Dette tyder igen på, at tilknytning til egnen eller til fællesskabet ikke er noget, som er der automatisk afhængig af herkomst, men at tilknytning er noget der skabes – ofte på baggrund af kendskabet til andre steder og måder at leve på.

At historieskrivning således er et vigtigt element i skabelsen af lokal identitet, er der ingen tvivl om, og de borgere, der deltog i undersøgelsen, refererede da også rask væk og med stolthed til diverse historiske begivenheder, der blev tillagt en betydning for lokalsamfundet. Bøgerne om lokalsamfundene blev brugt som gaveideer. På Præstø Kommunes hjemmeside kan man læse, at Svend Gønge færdedes på disse kanter, og særlig jubilæet fik selvfølgelig den historiske bevidsthed aktiveret blandt byens borgere. For nylig blev der desuden afholdt middelalderdag i Bårse, og det eksplicite formål med denne begivenhed var netop, at alle Bårseboere skulle have et kendskab til deres historie, og at begivenheden skulle være en fælles oplevelse. Desuden blev der så sent som i slutningen af august 2003 undfanget endnu en ide på Bårse Bogdepot: Ideen gik ud på, at de gamle i området skulle medvirke til gennem deres livshistorier og fortællinger at højne de øvrige beboeres bevidsthed om gamle dage på egnen. Og selv hvis der ikke var de helt store "begivenheder" at referere til, var alene byernes alder i reglen kilde til stolthed.

Bibliotekerne deltog ikke i selve historieskrivningen, men de bistod de lokalhistoriske foreninger og skrivende enkeltpersoner i en række forskellige forbindelser - ved at skaffe litteratur, ekspedere henvendelser, stille lokaler til rådighed ved møder, og for Egvad biblioteks vedkommende også ved at afholde kurser og foretage registrerings- og andet arkivarbejde. I begge kommuner lagde formændene for de lokalhistoriske samlinger stor vægt på, at biblioteket var ganske uundværligt for dem, og særligt åbningstiderne og ekspeditionen af henvendelser blev understreget. Uden at kunne benytte sig af bibliotekernes åbningstider, ville adgang til samlingerne blive ret besværlig både for de frivillige, der arbejdede med samlingerne, for folk der henvendte sig med materiale, og for folk der søgte oplysninger.

Konklusion

Denne rapport har haft til formål at beskrive og analysere de sociale og kulturelle roller, som de lokale folkebiblioteker i to små kommuner spiller for borgernes oplevelse af lokalsamfund.

Det er i kapitel 3 blevet vist, hvordan bibliotekerne kan fungere som link til abstrakte fællesskaber, i særlige tilfælde som et konkret mødested⁴³, og desuden som indikator for, at landsbyerne ikke er blevet glemt eller nedprioriteret fra kommunal side.

I kapitel 4 er det blevet demonstreret, at især det ene af bibliotekerne bidrager til koordineringen af lokale kulturelle arrangementer, og at begge biblioteker bidrager til den lokale forankring af større kulturelle begivenheder. Disse kulturelle begivenheder er blevet betragtet som ritualer, der dels højner lokalsamfundets status i egne og andres øjne i en form for konkurrence med andre lokalområder, og dels giver borgerne en fornemmelse af at bidrage med noget centralt i et større fællesskab. Særligt konkurrenceelementet har både politiske og økonomiske betydninger, idet de små kommuner er særdeles bevidste om vigtigheden af at kunne tiltrække turister og skatteborgere.

Og endelig er det i kapitel 5 blevet vist, hvordan bibliotekerne bidrager til skabelsen af lokal historie, hvilket ligeledes er med til at styrke den lokale identitetsfølelse.

Da lokalsamfund netop ikke opleves i isolation, men snarere er noget, der erfares og konstrueres som en relation til omverden, har et gennemgående tema i rapporten været det lokale i forhold til det nationale og globale. Det er i stigende grad blevet eksistentielt presserende for borgerne at kunne skabe en lokal identitet eller andre "holdepunkter" i en senmoderne globaliseret verden, hvor man gennem medier og marked konfronteres med mange mulige måder at leve på. Oplevelsen af lokalsamfund kan ses som et sådant holdepunkt, og fællesskabet og tilknytningen til egnen styrkes bl.a. gennem den rituelle opførelse af kulturelle arrangementer og den lokale historieskrivning.

Hvor store roller, de to biblioteker spiller i disse forbindelser, er lidt forskelligt – hvilket ikke er så overraskende, når man kigger på bibliotekernes økonomiske råderum. Men det er værd at gentage, at de lokale folkebiblioteker - i kraft af både at være lokale og at være tilknyttet et landsomspændende bibliotekssystem og ligeledes i kraft af både at give adgang til lokale dokumenter og skrivelser og til litteratur fra og om de fleste egne af

⁴³ Det kan dog diskuteres, hvorvidt Bårse Bogdepot, som jeg her hentyder til overhovedet er en del af folkebiblioteket – på den ene side får stedet støtte fra både Præstø bibliotek og fra kommunen, og på den anden side baseres stedet primært på frivillig arbejdskraft og lever ikke helt op til de standarder, som folkebiblioteket sætter, hvilket bl.a. har givet sig udslag i navneforandringen fra filial til depot.

verden - er placeret i en ganske god position til at fungere som bindeled mellem det lokale og det globale. Jeg skal ikke kunne afgøre, om bibliotekerne er de eneste instanser, der kan udfylde denne rolle, men blot at de er meget velegnede til dette. Hvorvidt kommunerne vælger at udnytte bibliotekerne i denne rolle eller at finde alternative koblinger mellem det lokale og det globale, er naturligvis op til kommunerne selv.

Det er således ganske klart, at de to undersøgte biblioteker spiller en ret central rolle for borgerne oplevelse af lokalsamfund, men det er efter min mening også passende at nævne, at disse roller ikke er særlig synlige for borgerne. Særlig rollerne som medspillere i skabelsen af rituelle begivenheder og lokalhistorie foregår for en stor del "i det skjulte". Dette skal forstås på den måde, at selvom mange borgere deltager i eller er bevidste om kulturelle arrangementer og lokal historieskrivning og tillægger begge dele en stor betydning for lokalsamfundet, så er de for det meste ikke særlig bevidste om, at bibliotekerne spiller en rolle i disse sammenhænge. Hvorvidt man i de respektive kommuner skønner det centralt, at bibliotekerne bliver synlige, skal jeg ikke kunne afgøre. Men at bibliotekerne ikke figurerer i borgernes bevidsthed som ret meget andet steder, man låner bøger, var ret tydeligt.

Ud over bibliotekernes rolle som forbindelsesled mellem det lokale og det globale har undersøgelsen haft et andet gennemgående fokus – nemlig bibliotekernes roller som aktører i forhandlingerne om, i hvilken retning lokalsamfundet skal udvikle sig. Som udgangspunkt for undersøgelsen af dette aspekt er der blevet skitseret to forskellige idealer, som borgerne ofte refererede til i deres beskrivelser af og ønsker for deres lokalsamfund. Det ene ideal havde en tydelig forbindelse til oplysningsfilosofi, og den ideelle samfundsborger sås i forlængelse heraf som velorienteret, oplyst og informationssøgende. Det andet ideal kan ses som liggende i forlængelse af romantikkens vægtning af følelser, oplevelser og spontanitet, og centralt for dette ideal var de nære og følelsesmæssige relationer i lokalsamfundet. Bibliotekernes rolle som aktør i forhandlingerne om lokalsamfundets udvikling og art har klart været at trække lokalsamfundet i retning af idealet om oplysning. Og i det tilfælde, hvor en filial kom til at spille en større rolle i skabelsen af et fællesskab efter den romantisk inspirerede model, end efter den oplyste, skiftede filialen navn til depot og blev således tildelt en mere marginal plads i forhold til bibliotekssystemet.

Bibliotekernes faglighed bygger i høj grad på oplysningsidealet, og det er klart at de nødig ser deres rolle udvikle sig i retning af "væresteder" eller sociale klubber, hvis det samtidig betyder, at oplysningsidealet bliver skubbet i baggrunden. Ikke desto mindre er det nødvendigt også fra bibliotekernes side at anerkende det presserende behov blandt borgerne (særlig de voksne) for at skabe lokalsamfund af den mere følelsesmæssige art, hvor nærhed, omsorg og spontanitet står i centrum. Hvorvidt det kan lade sig gøre at støtte sociale samlingspunkter af en sådan art uden at gå på kompromis med oplysningsidealet, skal jeg ikke kunne sige, og om det nødvendigvis skal være bibliotekerne, der påtager sig sådanne opgaver, er naturligvis op til de enkelte kommuner.

Litteratur

Appadurai, Arjun:

- 1991 Global Ethnoscapes. Notes and Queries for a Transnational Anthropology. In: Richard G. Fox (ed.): *Recapturing Anthropology: Working in the Present*. Santa Fe, New Mexico: School of American Research Press.

Ardener, Edwin:

- 1992 Ritual og Socialt Rum. Tidsskriftet *Antropologi* nr. 25.

Bourdieu, Pierre:

- 1997 *Af Praktiske Grunde: Omkring teorien om menneskelig handlen*. København: Hans Reitzels forlag.

Bourdieu, Pierre & Loïc Wacquant

- 1996 *Refleksiv sociologi: mål og midler*. København: Hans Reitzels forlag.

Campbell, Colin:

- 1983 Romanticism and the consumer ethic. *Sociological Analysis* 1983, 44, 4.

- 1992 The desire for the new. In: Roger Silverstone and Eric Hirsch (eds.). London: Routledge.

Carrier, James:

- 1999 People who can be friends: Selves and social relationships. In: Sandra Bell and Simon Coleman (eds.). Oxford and New York: Berg.

Chagnon, Napoleon A.:

- 1992 *Yanomamö*. Fourth Edition. Harcourt Brace College Publishers.

Friedman, Jonathan:

- 1994 History and the politics of identity. In: *Cultural identity and Global Process*. London: Sage.

- 2002 Globalization and Localization. In: Jonathan Xavier Inda and Renato Rosaldo (eds.): *The anthropology of globalization*. Blackwell Publishers.

Giddens, Anthony:

- 1994 *Intimitetens forandring. Seksualitet, kærlighed og erotik i det moderne samfund*. København: Hans Retizels forlag.

1999 Modernity and Self-identity: Self and Society in the Late Modern Age.
Cambridge: Polity Press.

Hastrup, Kirsten:

1993 Kultur som analytisk begreb. I: Kulturanalyse: Fortolkningens forløb i antropologien. 1. udgave 2. oplag. Kirsten Hastrup og Kirsten Ramløv (red.). Akademisk forlag.

1995 A Passage to Anthropology: Between experience and theory. London and New York: Routledge.

Hejlsvig, Bodil:

2002 Lyst til læsning – startskud til skolen 2000-2002. Et "på samme hammel projekt" i Egvad Kommune.

Jackson, Michael:

1998 Minima Ethnographica: Intersubjectivity and the Anthropological Project. Chicago and London: The University of Chicago Press.

2002 The Politics of Storytelling: Violence, Transgression and Intersubjectivity. Copenhagen: Museum Tusulanum Press.

Mauss, Marcel:

1990[1924] The Gift: The form and reason for exchange in archaic societies. London: Routledge.

Skot-Hansen, Dorthe:

1998 Holstebro i Verden – Verden i Holstebro: Kulturpolitik og –debat fra treserne til i dag. Århus: Klim.

Urban, Greg:

1996 We the living. In: Metaphysical community: The interplay of the senses and the intellect. Austin: University of Texas Press.